

Atıf: Tezcan, F. (2021). Damgalanan Bir Yaşam Tarzı Olarak Bekarlık. *Sosyoloji Dergisi*, 41-42, 81-115.

Araştırma Makalesi / Research Article

DAMGALANAN BİR YAŞAM TARZI OLARAK BEKARLIK*

Fatih TEZCAN**

Öz

Günümüzde sanayileşme sonrası değişen üretim ilişkilerinin etkisi ile oluşan gelecek belirsizliği, uzun vadeli planların yapılmasının zorlaşması ve artan boşanma oranları dolayısıyla evliliğin bir risk olarak görülmesi sonucunda nüfusun önemli bir bölümünü bekar bireyler oluşturmaya başlamıştır. Aile ve evlilik örüntüsünde meydana gelen değişimlerin de etkisiyle bekarlık aileye alternatif farklı bir yaşam tarzı olarak görünürlük kazanmasına karşın toplumsal alanda bir eksiklik olarak görülmeye ve olumsuz biçimde nitelenmeye devam etmektedir. Bu çalışmada bekar bireylerin karşılaştıkları olumsuz davranışlar temelinde şekillenen damgalanma deneyimlerine odaklanılmakta ve bekarlığın toplumsal bağlamda olumsuzlanmasının nasıl gerçekleştiğinin gösterilmesi amaçlanmaktadır. Örneklem grubunda, değişen yakın çevreleri dolayısıyla bireylerin karşılaştıkları davranışların da farklılaşabileceği düşünülerek, çeşitliliğin sağlanması için 35 yaş üstü hem hiç evlenmemiş hem de evlilik ve ayrılık deneyimi bulunan farklı meslek gruplarından kadın ve erkek katılımcılarla görüşme tekniği kullanılarak veriler toplanmıştır. Çalışma içinde 17 katılımcının ifadelerine yer verilmiş olup, katılımcılar tarafından aktarılan deneyimlerin analizinde nitel araştırma yöntemi olan fenomenolojik yaklaşım tercih edilerek betimsel bir çalışmanın ortaya konması hedeflenmiştir. Sonuçta elde edilen veriler ışığında bekar bireylerin yapısal temelde olumsuz algılandıkları, kamusal alanda olumsuz davranışlara maruz kaldıkları ve benliklerinin de yaşadıkları damgalanma deneyiminden etkilendiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Bekarlık, Damga, Fenomenolojik Yaklaşım, Aile, Yaşam Tarzı.

---

*Bu makale 2020 yılında Akdeniz Üniversitesi'nde Prof. Dr. Sevinç GÜÇLÜ danışmanlığında tarafımdan tamamlanan "Evlenmemiş Bireylerin Yaşam Tarzları: Toplumsal Bağlamda Gizli Bir Damgalanma" adlı doktora tezi temel alınarak hazırlanmıştır.

** Dr., fatih_tezcan90@hotmail.com; ORCID: 0000-0001-8184-5037

Makale Gönderim Tarihi: 10/10/2021, **Makale Kabul Tarihi:** 01/11/2021

Singlehood as a Stigmatized Lifestyle

Abstract

Today a significant portion of the population consists of single people as a result of perceiving marriage as a risk due to the uncertainty of the future caused by the effects of changing production relations, increasing divorce rates and the difficulty of making long-term plans. With the changes in the family and marriage pattern, singlehood gains visibility as an alternative lifestyle to the family. Nevertheless, singlehood continues to be seen as a deficiency in the social sphere and to be described negatively. This study aims to show how the negation of singlehood occurs in the social context and focuses on the stigmatization experiences which are shaped by the negative behaviors that single people encounter. Taking into account that the negative behaviors that faced by the single people might be different due to their immediate environment, participants from different occupational groups were included in the sample. In order to create diversity in the sample, data were collected by using interview technique with male and female participants over 35 years of age including never married, divorced and married. The statements of 17 participants were included in the study, and it was aimed to reveal a descriptive study by choosing the phenomenological approach as a qualitative research method in the analysis of the experiences conveyed by the participants. The data analysis shows single people are perceived negatively on a structural basis, they are exposed to negative behaviors in the public sphere, and their "selves" are affected by the stigma experience.

Keywords: Singlehood, Stigma, Phenomenological Approach, Family, Lifestyle.

Giriş

Son 50 yılda yükselen boşanma oranları, ilk evlilik yaşının uzaması, evlilik ve doğum oranlarında yaşanan düşüş dolayısıyla çekirdek ailenin başat konumunu kaybetmeye başladığı görülmektedir. Post-Fordist üretim ilişkileriyle gelişen güvencesizlik, esnek çalışma koşulları ve tam istihdamın sağlanamaması sonucu oluşan gelecek belirsizliği bireylerin gözünde evliliği ve aile kurumunu bir riske dönüştürmektedir. Bu doğrultuda aile ve evlilik örüntüsü değişim göstermekte, yeni birliktelik biçimleriyle ilişki modelleri yaygınlaşarak yeni aile türleri ve alternatif yaşam biçimleri de görünürlük kazanmaktadır. Tek ebeveynli

aileler, üvey aileler, eşcinsel birliktelikler, birlikte yaşam pratiği, LAT¹ tipi “birliktelikler” gibi alternatif yaşam biçimleri içinde son yıllarda giderek artış gösteren farklı bir yaşam tarzı olarak bekarlığın da tercih edildiği görülmektedir.

Bekarlık kavramı, her tanımlamada olduğu gibi, bir sınırlama yapma ve öteki üzerinden hareketle özellikler belirleme şeklinde ele alınmakta ve “evli olmama” durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu açıdan bekarlık kavramının, karşıtı olan “evli olma” durumuyla birlikte hayat bulması doğal görünse de yapılan tanımlama yoksunluk temelinde kurulmaktadır. TDK Güncel Türkçe Sözlüğünde bekarın ilk anlamı, “evlenmemiş kimse” ikinci anlamı ise “evli olduğu halde ailesinden ayrı, yalnız yaşayan kimse” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021a). Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğünde ise ilkin “çiftlik işlerinde çalışan işçi, rençper” ikinci olarak “uşak, hizmetçi” üçüncü olarak “parayla tutulmuş özel sığırtmaç” dördüncü olarak da “işsiz, boş kimse” olarak geçmektedir (TDK, 2021b). Sözlük anlamları dikkate alındığında bekar bir bireyin toplum tarafından olumlu karşılanmadığı görülmektedir.

Her tanımlama bir sınırlamayı beraberinde getirmesine karşın bekarlık için bu sınırların oldukça geniş olduğu ifade edilmelidir. Örneğin bekar bireyler olarak adlandırıldığında; “evli olmayanlar” içinde hiç evlenmemiş olanlar, evlilik deneyimi bulunan ama ayrılık yaşamış olanlar da kapsama alınmaktadır. Sonuçta evli bir birey boşandığında da “bekar” durumuna dönmektedir. Ayrıca birlikte yaşam pratiğini sürdürenler, LAT tipi bir ilişkiye sahip olanlar da resmi çerçevede bekar olarak değerlendirilmektedir. Çünkü bireyin “evli olmama” durumu, ilişkisinin olup olmama konusunda da herhangi bir ipucu vermemektedir. Bununla birlikte bekarın İngilizcedeki karşılığı olan “single” ise, Cambridge İngilizce Sözlüğünde “evli olmayan ya da biriyle duygusal bir ilişkisi olmayan” (Cambridge Dictionary, 2021) şeklinde tanımlanarak kavrama “ilişki içinde olmama” durumu da dahil edilmektedir. Dolayısıyla yoksunluk temelli şekillenen bir kullanımla birlikte bekarlık, sınırlarının belirsizliğiyle de dikkat çekmektedir.

DePaulo ve Morris'e (2005, s. 58) göre bekarlık, öncesinde sahip olunan bir durumdan, evlilikle kesilen bir duruma dönüşmesiyle de tartışmalı bir

---

¹ LAT (living apart together: birlikteliği/ilişkisi olma ama ayrı evlerde yalnız/tek yaşama durumu) tipi “birliktelikler”/ilişkiler için genel tanımlamalar; “ayrı evlerde yaşayan, kendilerini “çift” olarak gören ve çevreleri tarafından da bu şekilde tanınan bireylerin ilişkisi” (Levin, 2004, s. 226-227) “partnerlerin farklı evlerde yaşamayı tercih etmelerine karşın birbirlerine bağlı olarak uzun süredir devam ettirdikleri yakın ilişki” (Connidis, Borell, ve Karlsson, 2017, s. 1407) biçiminde yapılmaktadır. Bu noktada bu pratiğin evli olmayan ancak ilişkisi olan her çift için kullanılamayacağı da söylenmelidir. LAT tipi ilişki, evliliğin ve olası bir boşanmanın bireyler için oluşturacağı riskler dolayısıyla tercih edilmektedir. Herhangi bir resmi birliktelik içinde olmak istemeyen ve aynı evde yaşamayı tercih etmeyenlerin ilişki modeli olmasıyla LAT; bekar yaşam tarzına yakın bir pratiği işaret etmektedir. Bununla birlikte pratikte LAT tipi bir ilişki biçimini almış olan evliliklerin de olduğu/olabileceği atlanmamalıdır.

yapıdadır. Bekar ve “Single” sözcük olarak doğrudan damgalayıcı bir anlama gelmese de kültürel olarak bekarlığa yüklenen olumsuz değerler dolayısıyla “damga”yı işaret etmektedir. Bunun nedeni olarak da DePaulo ve Morris (2005, s. 58) bekar (“evli olmama” durumu) sözcüğünün anlamının baştan yoksunluk temelinde kurulduğunu, olumsuz bir içeriğe sahip olduğunu, “bekar”ın baştan “kim olmadığı” ve “neye sahip olmadığı” ile tanımlandığını öne sürmektedir. Kültürel anlamda “işsiz, boş kimse” olarak da tanımlanan bekarlık, sahip olmamayı, yoksunluğu, eksikliği ve başarısızlığı çağrıştırmaktadır. “Bekar kalmak” deyişi de -ileri yaşta sürdürülen bekarlığı ifade etmesinin yanı sıra-doğuştan getirilen medeni durum olan bekarlığın; değiştirilmesi gerektiğini, yaşamın tamamlanması gereken geçici bir evresi olarak algılandığını göstermektedir. Dolayısıyla yoksunluk temelli yapılan tanımlama ve yüklenen kültürel değerler dikkate alındığında bekarlığın, dilde olumsuz bir kullanımının olduğu görülmektedir.

Bekarlık, olumsuz görünmekle birlikte, her zaman için birey üzerinde damgalayıcı nitelikte kullanılmamıştır. Örneğin 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında evliliğin ertelenmesi ya da bekarlığın sürdürülmesi ekonomik koşullar dolayısıyla toplum tarafından “gerekli bir süreç” olarak kabul edilmiş ve bekar bireyler ailelerine yaptıkları katkılar dolayısıyla “değerli” bulunmuştur. Bu durum özellikle 1920’lerin sonunda etkili olan buhran yılları için geçerlidir. Geniş ailenin bu yıllarda görünürlüğüne koruduğu, yetişkin çalışan bekar bireylerin ebeveynlerinin evinde kaldıkları belirtilir. Ayrıca bekar bireylerin değerli görülmesi -özellikle de kadınların- işgücüne katılım sağlayarak ailelerine destek olmalarıyla gerçekleşmektedir (Hareven, 1982; Guinnane, 1991). Bireyler “evliliklerini feda ederek” ebeveynlerinin geçimine destek olmaktadır. Böylece olumsuz değerler yüklenen bekarlık, ekonomik işlevi dolayısıyla aile ve toplum tarafından kabul edilir düzeye gelmektedir.

1929 Ekonomik Buhranı ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise evlilik yaşı düşmüş, evlilik hızı artmıştır (Ortiz-Ospina ve Roser, 2020). May (2017), bu eğilimin ideolojik bir temele dayandığını ve savaş sonrası izlenen politikaların aile üzerinde etkili olduğunu vurgulamaktadır. May, savaş sonrası oluşan refah durumunun soğuk savaşın getirdiği politik gerginlik ve yeni bir ekonomik buhran tehlikesiyle karşı karşıya kaldığını, nükleer enerjinin-atom bombasının da meydana getirdiği korku ortamı dolayısıyla muhafazakar bir söylemle mutluluğun anahtarı olarak evliliğin öne sürüldüğünü, ailenin de bu kaygılardan uzak tutacak ve psikolojik yarar sağlayacak güvenli bir liman olarak sunulduğunu belirtmektedir. May ayrıca, oluşturulmak istenen bu kültürel ortamda bekar olan kadınların ve erkeklerin, boşanmış olanların, çocuksuz bireylerin damgalanmaya uğradıklarını, küçümsediklerini ve acınası olarak görüldüklerini ifade etmektedir

(May, 2017, s. 23-26). Bu noktada politik alanda yeniden etkinlik kazanan ataerkil kodlarla geleneksel aile imajının tazelenmeye çalışıldığı, savaş sonrası aile düzenini bozacağı endişesiyle kadınların emek piyasasındaki artan katılımının olumsuzlandığı, bekarların ve çocuksuz bireylerin de mevcut yapıya karşı birer tehdit olarak değerlendirildiği görülmektedir.

1950'lerde yükselen ataerkil söylemlere karşın; 1968'de başlayan yeni toplumsal hareketler, 1970'lerin sonunda ortaya çıkan petrol krizi, değişen üretim ilişkileri dolayısıyla tam istihdamın sağlanamaması ve uzun vadeli planların yapılmasının zorlaşarak gelecek belirsizliğinin oluşması, eğitim sürelerinin uzaması, bireysellik kültürünün yaygınlaşması vb. faktörler dolayısıyla bekar bireylerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Klinenberg (2012b) 2012'de dünya üzerinde yaklaşık 277 milyon insanın tek başına yaşadığını belirtmektedir. Chamie (2017) de bu sayının 2017'de yaklaşık 300 milyona ulaştığını ifade etmekte tek başına yaşayan nüfusun öne çıktığı ülkeler arasında Türkiye'yi de vurgulamaktadır. Asya'da, Avrupa'da ve Amerika'da nüfusun belirgin bir bölümünü temsil eden bekar bireylerin önemli bir bölümünü de tek başına yaşayanların oluşturduğu ve hızla yaygınlaştığı yapılan diğer çalışmalarda da (DePaulo, 2007; Klinenberg, 2012a; Jamieson ve Simpson, 2013; Koessl, 2017; D'Hombres vd. 2018; Svendsen, 2018) gösterilmektedir. Avrupa'da özellikle son 10 yılda (2010-2019) çocuğu olmayan yetişkin bekar bireylerin oluşturduğu hanelerin %18,7'lik bir artış gösterdiği istatistiklere yansımaktadır (EuroStat, 2021). Benzer bir durum Türkiye için de geçerli olmakta, tek kişinin oluşturduğu hanelerin -2014'te %13,9 iken- 2020'de %17,9'a yükseldiği (TÜİK, 2021a) belirtilmektedir.

Ulrich Beck hem Risk Toplumu'nda (2014, s. 185) hem de Elisabeth Beck-Gernsheim'le kaleme aldığı "Aşkın Normal Kaosu"nda (2012, s. 283-284) ister erkek ister kadın olsun- yalnız yaşayan bekar insanın modernizmin temel figürü olduğunu öne sürmektedir. Yazarlara göre emek piyasasının gerektirdikleri aileyi, evliliği ve ebeveynliği göz ardı ederek ailenin dağılmasına zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla tek kişilik yaşam biçimlerinin, tek başına çocuk yetiştiren anne ve babaların sayıları da artış göstererek uluslararası boyuta ulaşmıştır (Beck, 2014, s. 185; Beck ve Beck-Gernsheim, 2012, s. 283-284). Piyasa koşullarının ve bu koşulların devamlılığının gelecekte de tek başına çocuk yetiştirenleri ve tek kişilik yaşamları artıracığı söylenebilir. Bekarlık kavramının düşünömselliği de aslında bu noktada yatmaktadır. Çünkü piyasa koşulları bireyi bekar olmaya zorlarken, bir yanda da birey sıkıştığı sistem içinde kendine alan açmak için bekar olmayı tercih etmektedir. Bekar oluşunu sürdürerek toplumsal değerlerin karşısında konumlandırılma ve damgalanma riskine giren birey

istemese de kapitalizmin istediği çalışan profiline dahil olmakta, yapının yeniden üretimine katkı sağlamaktadır.

Bu çalışmada bekarlık; sanayileşme sonrası değişen üretim ilişkilerinin etkisi ve bireysellik kültürünün yükselişiyle birlikte ele alınarak, aile kurmanın risklerine karşı kendini koruyan, evliliğin artmasına yönelik ataerkil syemleri dikkate almayan ve bu şekilde davranmasıyla damgalanma riskini alan bireylerin yaşam tarzı olarak değerlendirilmektedir. Bekarlık, insan ilişkileri açısından bulunduğu konumu ve bu ilişkilerde damgalanmaya maruz kalma durumu dolayısıyla da farklı bir sosyal etkileşim modeli sunmakta ve sosyoloji için önemli bir fenomene dönüşmektedir. Bu fenomeni taşıyan bireylerin -genel bir ifadeyle- yapı karşısındaki "riskli" konumlanışlarının farklı biçimlerde okunabilirliği dolayısıyla da bekarlık, "yeni" bir inceleme alanı sunmaktadır. Bu çalışmada da bekar bireylerin etkileşim içinde oldukları insanlar (aile, akraba, yakın evre, iş arkadaşları ve işverenleri) tarafından nasıl değerlendirildiklerine ve bekar oluşları dolayısıyla onlara karşı geliştirilen olumsuz davranışların hangi temelde nasıl gerçekleştiğine odaklanılarak alana katkı yapılması amaçlanmaktadır.

1. Literatürde Bekarlık

Bekarlık ve bekar bireyler üzerine 1970'lere kadar olan literatürde fazla çalışma bulunmamaktadır. Yapılan az sayıdaki çalışmalarda bekar bireyler nevrotik olarak nitelendirilmekte (Bergler, 1945'ten akt. Darling, 1977), kişi sel ve sosyal problemlerinden dolayı evlilik konusunda da "başarısız" (Kuhn, 1955'ten akt. Stein, 1975) oldukları ifade edilmektedir. Öte yandan 1970'lerden sonra bekarlığın ve bekar bireylerin patolojik bir durum olduğunu öne süren kimi çalışmaların (Gove vd. 1983; Johnson ve Eklund, 1984; Keith, 1986) dışında bekarlığı olumlu bir tercih olarak ele alan ve alternatif bir yaşam tarzı olarak gören araştırmalar da (Stein, 1975; Darling, 1977; Forsyth ve Johnson, 1995) bulunmaktadır. Önceleri kişi sel ve kişi leri arasđ faktörlerle açıklanan bekarlık güncel araştırmalarda inşa edilen bir kimlik (Reynolds vd. 2007) olarak görülmekte, sosyal bağlam çerçevesinde de ekonomik (Gibson-Davis, 2009; King ve Allen, 2009) ve kültürel açıdan (Arnett, 2000; 2007) ele alınmaktadır.

DePaulo (2007, s. 7) 21. yüzyılın adı konmamış sorunu olarak ifade ettiği bekarlara karşı yapılan ayrımcılığı ve damgalamayı belirtmek için "bekarcılık" (singlism) terimini ne sürmektedir. DePaulo yaptığı araştırmada toplum gözünde bekar olmanın nedenleri arasında da çok seçici olmanın, bağlanma sorunu yaşamanın ya da eşcinsel olmanın görüldüğünü vurgulamaktadır (DePaulo, 2007, s. 7). Bu noktada toplumsal alanda bekarlık kişi sel nedenlerle açıklanmakta, "sorun" ve "başarısızlık" olarak algılanmaktadır.

Hertel, Schütz, DePaulo, Morris ve Stucke (2007) bekarlığın algılanmasında yaş faktörünün etkili olduğunu öne sürmektedirler. Çalışmalarında bekarlığın getirmiş olduğu bağımsızlığın ve esnekliğin gençken olumlu karşılandığını, yaş ilerlediğinde ise bir partnere sahip olmayışın bu özellikleri olumsuz kıldığını belirtmektedirler (Hertel vd. 2007, s. 155). Hertel tarafından yapılan çalışma bağlamında toplumsal alanda bekarlık, bir yaşam tarzı olarak değil, yaşamın “tamamlanması gereken, geçici bir evresi” olarak görülmektedir. Gençken hoş karşılanan bekarlık, uzamasıyla bireylerin üzerinde bir baskı unsuruna dönüşerek damgalayıcı bir nitelik olarak da kullanılmaktadır.

Son yıllarda Türkiye’de de bekarlık üzerine çalışmaların sınırlı sayıda olsa da yapıldığı belirtilmelidir. Aralarında, büyük oranda ataerkil kültürün kadınlar üzerindeki etkisine odaklanan ve örnekleminde de yalnızca kadınların yer aldığı çalışmalar (Çelik ve Yüce Tar, 2016; Lordoğlu, 2018; Kavas, 2018; Akçıl, 2019) olduğu gibi bekarlığı modern toplumda yalnız yaşamının yeni bir normu olarak ele alan (Erdoğan, 2020), sosyo-psikolojik (Süleymanlı vd. 2020) ve psikolojik olarak (Asolar, 2018) değerlendiren çalışmalar da bulunmaktadır.

Literatüre genel olarak bakıldığında, bekarlığın önceleri sosyal bir problem olarak nitelendirildiği 1970’lerden sonraki çalışmalarda ise bu durumun terk edilmeye başladığı görülmektedir. Güncel çalışmaların eğilimi de bu kavramın olumsuz görülmesinin, kalıp yargılarla değerlendirilmesinin ve damgalanmasının aslında sosyal bir problem olarak okunabileceği yönündedir. Bekarlığa ilişkin tutum araştırmacılar tarafında değişim gösterirken, toplumun bu kavrama ve bekar bireylere ilişkin görüşlerinde ise aynı değişimin yaşandığını söylemek güçtür. Klinenberg (2012a) küresel düzeyde yaşanan değişimlerle birlikte bekar olmanın yaşamın geleneksel görünümünden uzak bir norm biçimini aldığını belirtmektedir. Ancak “geleneksel görünümünden uzak” olma durumu bekarlığın ve diğer evlilik dışındaki birlikteliklerin -görünürlükleri ve sayıları artmasına karşın- toplum nezdinde kabullenilmesini zorlaştırmaktadır. Bu durumun toplum normlarından sapma olarak görülmeye devam ettiği olumsuzlandığı ve damgalandığı yapılan çalışmalarda da (Byrne, 2000; DePaulo, 2007; Byrne ve Carr, 2005; DePaulo ve Morris, 2005; Band-Winterstein ve Manchik-Rimon, 2014) belirtilmektedir. Bu noktada bekar bireylerin maruz kaldıkları damgalanma sürecinin hangi temellerde gerçekleştiğini anlamak için önce Goffman’ın damga kuramına kısaca değinmek, ardında da yapısal, kamusal ve benlik boyutuyla “damga”yı ele almak gerekmektedir.

2. Kuramsal Çerçeve: Yapısal, Kamusal ve Benlik Boyutu ile Damga

Damga kavramı genellikle açık bir tanımlamadan çok sözlük anlamıyla ifade edilmekte, “1-bir utanç işareti, 2-insanın adını kötüye çıkartan ya da yüz

kızartıcı bir durum” olarak tanımlanmaktadır (Link ve Phelan, 2001, s. 364). Goffman (2014a, s. 27) damga teriminin kökeninde kişinin ahlaki statüsünde olağan dışı ve kötü ne varsa ifşa etmeye yönelik bedensel işaretlerin bulunduğunu ifade etmekte, terimin sonraki kullanımlarının ise tıbbi bir gönderme olarak fiziki bozuklukların bedensel işaretlerini nitelediğini belirtmektedir. Ayrıca günümüzde terimin semantik köküne benzer bir kullanımının yanında, gözden düşmenin bedensel belirtisinden ziyade gözden düşmenin bizatihi kendisini için kullanıldığını da eklemektedir (Goffman, 2014a, s. 27).

Goffman (2014a, s. 31) damganın üç farklı biçimde ortaya çıktığını belirtmektedir. İlk olarak bedenin korkunçluklarını ifade eden fiziki deformasyonları, görülen ve değiştirilmesi zor olan bedensel özellikleri vurgulamaktadır. İkinci olarak bireyin zayıf iradesini, sapkın, katı inançlar ve ahlaksızlık olarak algılanan bireysel karakter bozukluklarını (ruh bozukluğu, hüküm giymek, bağımlılık, alkolizm, eşcinsellik, işsizlik, intihara girişim ve radikal siyasi davranışları) sıralamaktadır. Son olarak ırk, ulus ve din gibi etnolojik damgaların olduğunu, bunların soyla aktarıldığını ve eşit biçimde bir ailenin tüm mensuplarına bulaşabileceğini belirtmektedir (Goffman, 2014a, s. 31).

Goffman'ın ikinci tür damga olarak öne sürdüğü doğrudan fiziksel bir damgaya işaret etmeyen kişilik özellikleri temelinde yapılan damgalamanın farklılığı ortadadır. Bu doğrultuda, olumsuz kalıp yargılarla değerlendirilmesi ve damgalayıcı bir etken olarak kullanılması dolayısıyla bekarlık ve bekar olma durumu da Goffman'ın kişilik özelliklerine dayanan ikinci tür damgası içinde görülebilir. Aslında Goffman'ın kuramında her özelliğin bir gün damgalayıcı bir nitelik olarak kullanılabilmesi söylenebilir. İşsizliğin ya da boşanmış olmanın ataerkil bir toplumda damga konusu olmasının, birey üzerindeki etkisinin-hissedilebilirliğinin bekarlar üzerinde de görülebileceği düşünülmelidir.

Bekarlığın, kişiliğin önüne geçerek bireyler hakkında damgalayıcı/olumsuz davranışlara neden olarak kullanılması “Damga”nın yanında Etiketleme Teorisi ile de ilişkilendirilebilir. Becker (2015, s. 21) toplumsal grupların, koydukları kurallar dolayısıyla bazı davranışları “doğru” olarak kabul ederken bazılarını ise “yanlış” olarak gördüklerini belirtmekte, kural ihlal edenin de “harici” olarak algılandığını vurgulamaktadır. Harici, dayatılan kuralları kabul etmeyebilir, kendilerini yargılayanların meşruiyetlerini sorgulayabilir ve onların ait olduğu grubun “harici” olduğunu düşünebilir. Bu defa da kural ihlal edenin (haricinin) gözünde kural dayatan “harici” olmaktadır (Becker, 2015, s. 21). Becker'in (2015, s. 22) belirttiği üzere kurallar “henüz yeni oluşmuş ya da geçmişin ve geleneğin yaptırımlarıyla kabuk bağlamış enformel uzlaşmaları temsil edebilirler; bu tür kurallar çeşitli enformel yaptırımlar tarafından dayatılırlar”. Bu

noktadan bakıldığında enformel yaptırımlar içinde görülebilecek olan damgalayıcı/olumsuz davranışlar yapısal-kamusal-benliksel damga boyutuyla ele alınabilir.

2.1. Yapısal Damga

Yapısal damga “damgalananların” fırsatlarını, kaynaklarını ve refahlarını kısıtlayan toplumsal düzeydeki koşulları, kültürel normları ve kurumsal politikaları ifade etmektedir (Hatzenbuehler ve Link, 2014, s. 2). Bu yönüyle de “bir kişinin diğerine kötü bir şey yaptığı modelinin dışında gerçekleşen” (Link ve Phelan, 2001, s. 372) yani bireysel düzeyde olmayan damga için kullanılmaktadır. Ancak kurulu olan kültürel yapının dışında konumlandırılan bireylere karşı geliştirilen olumsuz tutumlar da yapısal damganın bireysel düzeyde gerçekleşebileceğini göstermektedir.

Yapısal damga, toplumsal ideolojilerin ve kurumların damgalanmış bir statüyü sürdürme ve/veya daha da şiddetlendirme biçimlerini ifade etmektedir. Damga konusundaki güncel literatür, damgalamanın mevcut sosyal eşitsizlikleri yeniden ürettiğini, sosyal, ekonomik, politik gücün kullanımıyla ve hegemonya aracılığıyla sürdürüldüğünü öne sürmektedir. Damgalanmaya neden olan toplumsal yapılar kültürel ve tarihsel açıdan farklılık göstermektedir. Bu yüzden yapısal damganın ele alınması için, damganın ortaya çıktığı sosyal bağlamın ve yapısal damgaya katkıda bulunan yerel bilgi sistemlerinin incelenmesi gerekir (Foucault, 1977’den akt. Bos vd. 2013, s. 4). DePaulo ve Morris’e (2005) göre bekarların damgalanmasının kaynağını “Evlilik ve Aile İdeolojisi”ndeki çift kültüne bağlı olan kültür oluşturmaktadır. Bu kültür içinde herkesin çift olmayı-aile kurmayı arzuladığı, evlenip çocuk sahibi olmak istediği düşünülmekte, aile kurmanın ve çocuk yetiştirmenin de gerçek mutluluğu ifade ettiği öne sürülmektedir. Bekarlara göre evlilerin daha mutlu, daha uygun ve daha değerli bireyler olduğu, yaşamlarının da daha önemli, daha anlamlı ve daha “tamamlanmış” olduğu düşünülmektedir (DePaulo ve Morris, 2005, s. 57-58). DePaulo ve Morris’in belirttiği kültürel anlamının yanında yapısal temelde de bekarlık olumsuzlanmaktadır. Çünkü bekar bireyler, kurulu olan yapının sunmuş olduğu evlilik normunun dışında kalarak farklı bir profil çizmektedirler. Bu doğrultuda bekarlık normalin, çoğunluğun dışında bir yaşam biçimi olarak olumsuzlanmaktadır. Ayrıca Zeybekoğlu’na (2012, s. 53) göre tek ebeveynli aileler de ister hiç evlenmemiş isterse evlenmiş olsunlar toplumsal onaylanmazlıkla karşılaşmaktadırlar. Sonuçta bekarlık var olan aile yapısına “tehdit” (Byrne, 2007, s. 8) oluşturduğu, aile içinde soyadının devamını sağlamadığı ve toplum nezdinde de türün devamına katkı sağlamadığı -riske attığı- için yapısal olarak damgalanmaya konu olmaktadır.

2.2. Kamusal Damga

Kamusal damga, “damgalı” olarak görülen bireylere karşı sahip olunan ön yargıların, kalıplaşmış değer yargılarının, olumsuz ve ayrıştırmacı fikirlerin davranışa/eyleme dönüşmesiyle gerçekleşmektedir (Corrigan vd. 2005, s. 181). Uygulanan damga/sosyal damga olarak da adlandırılabilen kamusal damga - bilişsel ve duygusal tepkilerin yanında- bireylerin toplumsal alanda karşılaşmış oldukları olumsuz davranışları ve damgalanma deneyimini belirtmek için kullanılmaktadır (Bos vd., 2013, s. 2). Bekar bireylerin kamusal alanda karşılaştığı olumsuzluklar arasında da evlilere göre daha fazla iş yüküne maruz kalmaları (DePaulo, 2007, s. 7), daha az maaş almaları ve konut edinme konusunda dezavantajlı olmaları (DePaulo ve Morris, 2005, s. 64) bulunmaktadır. Bu doğrultuda bekar bireylerin geleneksel normların dışında kaldıkları için kurulu olan kültürel yapı karşısında algılanmaları yapısal damgayı işaret ederken, onlara karşı geliştirilen tutumların eyleme dönüşmesi sonucunda da olumsuz davranışlara maruz kalmaları kamusal damgayı göstermektedir.

Bu çalışmada bekar bireylerin karşılaştığı olumsuz davranışlar yalnızca kamusal damga içinde değerlendirilmemekte, arka planında yapısal anlamda olumsuz tutumların bulunduğu davranışlar da yapısal damga olarak ifade edilmektedir. Çünkü olumsuz davranışlar, bağlamına, kimden geldiğine, nerede ve nasıl gerçekleştiğine göre değişebilmektedir. Ataerkil bir yapıda kadınlara ve erkeklere yüklenen görevlerden birini oluşturan evliliği yerine getirmek istemeyen, biçilen annelik-babalık rollerini üstlenmek istemeyen dolayısıyla kurulu olan aile yapısını devam ettirmeyen bekar bireylerin mevcut kültürel yapının karşısında konumlandırılarak olumsuz davranışlara maruz kalmaları bu çalışmada yapısal damga bağlamında değerlendirilmekte ve kamusal alanda -iş hayatında ve sosyal yaşamda- karşılaştıkları olumsuz davranışlardan ayrı olarak incelenmektedir. Bekar bireylerin karşılaştığı yapısal damganın daha çok ebeveynlerden, akrabalarından ve yakın çevreden gelen olumsuz tutumlarla gerçekleşebileceği, kamusal damganınsa daha çok meslektaşlardan, üstlerden-işverenlerden gelen olumsuz davranışlarla iş yaşamında ve sosyal ilişkilerde ortaya çıkabileceği de söylenmelidir. Yapısal damga temelde kültürel bir olumsuzlanmayla ortaya çıkarken kamusal damgayı iş yaşamında mobbing ve iş yükü artışıyla geliştirilen olumsuz davranışlarla kendini göstermektedir.

2.3. Benliksel Damga

Yapısal temelde olumsuzlanan ve kamusal alanda da olumsuz davranışlara maruz kalan -bekar- bireylerin yaşadıkları damgalanma deneyimini kabullenmeye, benimsemeye başlamaları ve/veya bu deneyimin benlikleri üzerinde etkili olması, damganın farklı bir boyutunu göstermektedir. İçselleştirilen

damga olarak da adlandırılan benliksel damga, yapısal ve kamusal damgadan farklı olarak damgalanma deneyiminin “sonucunu” ifade etmekte, bireylerin yaşadığı öz güven düşüşünü ve öz değer kaybını belirtmektedir.

Benliksel damga hem damgalanmaya maruz kalma kaygısını hem de damgalanan duruma ilişkin olumsuz kanıların ve duyguların potansiyel içselleştirilmesini içermektedir (Bos vd., 2013, s. 2). Herek (2009), yaşanan damgalanma deneyiminin benlik üzerindeki etkisini belirtmek için üç aşamalı bir çerçeve öne sürmektedir. İlk aşamada bireyler olumsuz davranışlara maruz kalmakta ve “uygulanan-kamusal damga” ortaya çıkmaktadır. Ardından “damgalanmış” bireylerin yaşadıkları deneyimleri, damganın farkında oluşlarını ve damganın üzerlerinde bıraktığı etkiyi ifade eden “hissedilen damga” aşaması gelmektedir. Son olarak “damgalanmış” bireylerin öz değer düşüşü ve öz güven kaybı yaşamalarına eşlik eden psikolojik sıkıntıların benlikleri üzerinde olumsuz etkiler bırakmasıyla “içselleştirilen damga” gerçekleşmektedir (Herek, 2009, s. 67). Sosyo-ekonomik durum, eğitim düzeyi, yaş, cinsiyet vb. özelliklerle damgalamanın kimler tarafından nasıl ve hangi konuda yapıldığı gibi faktörlerin de bu aşamalar üzerinde artırıcı-azaltıcı etkilere sahip olduğu söylenmelidir.

Benliksel damga bireylerin yaşadıkları damgalanma deneyiminin farkında olmalarını ve üzerlerinde bıraktığı etkileri belirtmekte, Crocker ve Major’ın (1989, s. 624) da vurguladığı gibi her durumda içselleştirmenin gerçekleşeceğini ise ifade etmemektedir. Olası bir damgalanmada ilk iki aşamanın yaşanması beklenebilir, ancak benlik üzerinde doğrudan yıkıcı etkiyi içselleştirilen damganın oluşturacağı da açıktır.

Bireyler, damgalanmanın olumsuz etkilerini azaltmak için çeşitli başa çıkma stratejileri kullanmaktadırlar. Bu konuda “problem odaklı” ve “duygu odaklı” stratejiler öne çıkmaktadır. Problem odaklı başa çıkma yolu damgalanan bireyler ve çevreleri arasındaki ilişkiyi değiştirmeye çalışırken, duygu odaklı başa çıkma yolu ise olumsuz duyguları düzenlemeye çalışmaktadır. Problem odaklı başa çıkma stratejileri benliğe, duruma ya da diğerlerine yöneliktir. Seçilen kişilere açılma ve sosyal etkileşimler sırasında damgayı telafi edici stratejileri (dışa dönük olmak, damgalanmanın olası görüldüğü durumlardan -geri durmak- kaçınmak, damgayı paylaşan bireylerle bağlantı kurmak, sosyal destek ve aktivizm arayışında olmak vb.) içermektedir. Duygu odaklı başa çıkma stratejileri arasında da aşağı doğru sosyal karşılaştırma yapma ve başkalarının damgalayıcı davranışları için dışsal atıflarda bulunma (ön yargıyı en aza indirmek, dikkat dağıtmak, damgalanma deneyimlerini olumlu olarak yeniden değerlendirmek ve kendini -kimliksizleştirme- damgalanmış kimliğinden ayırmak vb.) yer almaktadır (Major ve O’Brien, 2005’ten akt. Bos vd., 2013, s. 3). Bu noktada ifade edilen

stratejiler Goffman'ın (2014b, s. 28) "belli bir durumda belli bir katılımcının diğer katılımcılardan herhangi birini etkilemeye yönelik tüm etkinlikleri" şeklinde tanımladığı "performanslar" içinde değerlendirilebilir. Çünkü bu stratejiler bireyler arası etkileşimler sırasında temelde benliği korumak ve savunmak için kullanılabilen performatif eylemleri içermektedir.

Problem ve duygu odaklı başa çıkma stratejilerinin etken ve edilgen yollar içerdiği söylenebilir. Damgalanmanın olası olduğu durumlardan geri durmak-kaçınmak gibi "edilgen" bir yol izlenmesi olumsuz deneyimi oluşmadan önlemeyi amaçlamaktadır. Etkileşim durumunda verilen kimi karşılıklarla ya da aşağı doğru karşılaştırmayla "etkin" bir yol izlenmesi ise riskli olmakla birlikte damgalanmaya neden olan unsurun olumlanmasını hedeflemektedir.

Bu bölümde yapısal, kamusal ve benliksel olarak üç şekilde ifade edilen damga türlerinin iç içe geçen bir yapıda olduğu atlanmamalıdır. Sosyal yaşamda ve çalışma hayatında "gerçekleşen" olumsuz davranışlar "kamusal damga"yı, bu damganın temelinde yapısal bir niteliğe ya da yoksunluğa dayalı ön yargıların, tutumların bulunması ise "yapısal damga"yla olan bağını, yaşanan damgalanma deneyiminin benlik üzerinde oluşturduğu etkiler ise "benliksel damga"yı ifade etmektedir. Araştırma verilerinin analizinde de katılımcıların karşılaşmış olduğu damgalanma deneyimleri bu çerçevede değerlendirilmektedir.

3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada 35 yaş ve üstündeki bekar bireylere odaklanılmış ve onların toplum tarafından nasıl algılandıklarının gösterilmesi amaçlanmıştır. Türkçe literatürde özellikle eksikliği hissedilen, diğer bekar bireylere göre de daha az çalışılan hiç evlenmemiş bireyler öncelikli olarak örnekleme alınmıştır ve nitel bir araştırma yürütülmesinin, alana özgün bir katkı sunmak için uygun olacağı düşünülmüştür. Araştırmada, bekar oluşları dolayısıyla olumsuz/damgalayıcı davranışlara maruz kalan bireylerin bu deneyimi nasıl yaşadıklarının gösterilmesinde ve damgalanmanın hangi temellerde gerçekleştiğinin ifade edilmesinde fenomenolojik yaklaşım tercih edilmiş veri toplama aracı olarak da görüşme tekniği kullanılmıştır. Fenomenolojinin temel amacı bir fenomenle ilgili bireysel deneyimlerden yola çıkarak evrensel nitelikte bir açıklamaya ulaşmaktır (Creswell, 2016, s. 77). Van Manen'e göre de fenomenoloji nesnenin gerçek doğasını anlamak (1990, s. 177), yaşanmış deneyimlerin iç anlam yapılarını ortaya çıkarmak ve betimlemek için yapılan sistematik bir girişimdir (1990, s. 10). Bu çalışmada da kuramsal çerçevede farklı boyutları ifade edilerek damgalanmanın bağlamı dikkate alınırken, veri analizinde de fenomenolojiden yararlanılarak bekarlık deneyiminin damgalanmayla olan bağının anlaşılması ve

erken literatürde çoğunlukla yok sayılan ya da olumsuz görülen bekar bireylerin çalışma içinde "var olması" amaçlanmıştır.

Bekarlık konusunda damgalanmanın bireylerin yaşı ilerledikçe ortaya çıkabileceği ya da gerçekleşme sıklığının artabileceği göz önünde bulundurularak çalışmada "kriter temelli örneklem"² kullanılmıştır. Örneklem 11 yıldır tek başına yaşayan ve çalışan 33 yaşındaki bekar bir katılımcı (K15, 33, E) dışında 35 yaş ve üstü kadın ve erkek katılımcılardan oluşturulmuştur. Hiç evlenmemiş bireylerin büyük çoğunluğu oluşturmasının yanında damgalanma deneyiminin farklılaşabileceği düşünülerek geçmişte evlilik deneyimi bulunan ayrılık yaşamış bekar bireyler (K4, 35, K), (K14, 54, E) de örnekleme dahil edilmiştir. Farklı bir bekarlık deneyimi sunan ve damgalanma konusunda farklılık da getirebileceği düşünülen LAT tipi bir evliliği olan (K38, 49, E) ve boşanmış olup LAT tipi bir ilişkisi olan (K32, 48, K) katılımcılara yer verilmesiyle de örneklem seçiminde "maksimum çeşitliliğin" sağlanması hedeflenmiştir. Örneklem genelinde çeşitliliğin sağlanması için de farklı meslek gruplarından farklı gelir ve eğitim düzeyine sahip olan bireyler seçilmiştir. Öte yandan kentsel mekanda yaşayan ve çalışan katılımcıların örnekleme oluşturmuş olması dolayısıyla kırsal mekanda bekarlığın nasıl algılandığı çalışmaya dahil edilmemiştir. Katılımcıların çoğunluğu Antalya'dan olup -demografik özellikler konusunda benzerlik gösteren boşanma oranlarının en yüksek olduğu iller arasında yer alan (TÜİK, 2021b)- İstanbul'dan, Eskişehir'den, Yalova'dan ve Ankara'dan da bekar bireylerle görüşmeler yapılmıştır. Antalya ve İstanbul'daki görüşmeler yüz yüze yapılmış olup, diğer illerdeki görüşmeler ise internet üzerinden görüntülü konuşma ve e-posta yoluyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar³ hakkındaki bilgiler "Ek-1 Katılımcıların Listesi"nde verilmiştir.

4. Araştırma Verilerinin Analizi

Araştırma kapsamında bekar bireylerin toplumsal alanda nasıl algılandıklarının ve bekar oluşlarının damgalama unsuru olarak kullanılıp kullanılmadığının öğrenilmesi amacıyla yapılan görüşmelerde "olumsuzluk/olumsuz davranışlar" temelindeki sorular tercih edilmiştir. "Bekar olduğunuz için damgalandınız mı/damgalandığınızı düşünüyor musunuz?"

² Patton'a göre (2002, s. 238) kriter temelli örneklem, araştırmada belirlenen kriterleri karşılayan tüm durumları gözden geçirmek ve incelemek için kullanılmaktadır. Patton (2002, s. 238) iş yerinde ayrımcılık yaşadığını bildiren katılımcılarla derinlemesine görüşmelerin yapıldığı bir araştırmada da kullanılabileceğini belirttiği bu örneklemin, sosyal problemlerin iyileştirilmesine yönelik önemli bilgilere sahip olan durumlara ulaşılmasını ve bu durumların anlaşılmasını sağladığını vurgulamaktadır.

³ Doktora tezinin "Damgalanma Unsuru Olarak Bekarlık" başlığında ifadelerine yer verilen 21 katılımcı içinden bu makale için 17 katılımcı seçilmiştir. Toplamda 39 katılımcının bulunduğu tezin örnekleme ile herhangi bir karışıklık göstermemesi için tezde kullanılan numaralarıyla katılımcılar kodlanmış ve "Ek-1 Katılımcıların Listesi"nde sunulmuştur.

şeklindeki doğrudan soruların katılımcılar tarafından yanlış anlaşılabilceği ve doğrudan yanıt veremeyecekleri düşünöldüğü için bunun yerine: “Bekar olmanız dolayısıyla yakın çevrenizden herhangi bir olumsuzlukla/olumsuz davranışla karşılaştınız mı?” “Bekar olmanız dolayısıyla iş yaşamınızda herhangi bir olumsuzlukla/olumsuz davranışla karşılaştınız mı?” şeklindeki sorularla damgalama durumunun var olup olmadığı, varsa nasıl olduğu öğrenilmeye çalışılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda katılımcıların ebeveynlerinin ve yakın çevrelerinin yanında iş yaşamında da karşılaştıklarını belirttikleri olumsuz davranışlar temelinde şekillenen damgalanma deneyimleri, Yapısal-Kamusal-Benliksel boyutlarıyla ele alınarak incelenmiştir. Fenomenolojik veri analizine uygun olarak, katılımcıların konuyla ilgili önemli ifadeleri yazıldıktan sonra bu ifadelerde bulunan temalar ortaya çıkarılmıştır. Creswell’in de (2016: 82) belirttiği gibi ortaya çıkan temalarla ilgili betimleyici yorumlar yapılarak da deneyimin özüne ulaşılmaya çalışılmıştır. Katılımcılar sırasıyla numara, yaş ve cinsiyeti belirten -örneğin K13, 44, E- şekilde kodlanmıştır.

4.1. Yapısal Damga Temelinde Bekarlık

Bu başlıkta katılımcıların ebeveynleri, akrabaları ve yakın çevreleri tarafından karşılanmış oldukları olumsuz davranışlara odaklanılmaktadır. Özellikle ebeveynler ve akrabalar için bireylerin bekarlığı yapısal bir olumsuzluk olarak algılanmaktadır. Katılımcıların ifadelerinde “Bekarlık bir aile sorunu” ortak tema olarak öne çıkmakta, bu “sorun” ailelerin tutumuna göre “başarısızlık” ve “sağlık problemi” biçimini de almaktadır.

Önemli İfadeler

[Olumsuz davranışlar] “Annem, ağabeyim ve iş arkadaşlarımdan geldi. Annem daha fazla baskıda bulunmuyor çünkü diğer kardeşlerimden torunu oldu, olmasaydı baskı daha fazla olurdu...” (K13, 44, E)

“Yadırgama oluyor, olumsuz gözüküyor. Yakınlardan baskı hissediyorum, her zaman. Bedelli askerlikten sonra 28 yaşında başladı baskı. Çocuk baskısı. Beklenti oluyor. Doğru kültürü baskıcı. Nesil devamı için çocuğun olmalı baskısı. İş yerinde baskı yok. Sosyal yaşamımda kadın olsam daha fazla baskı olurdu.” (K35, 54, E).

Temalar: Bekarlık Bir Aile Sorunu

Katılımcılar aileleri ve yakınları tarafından bekar oldukları için “Evlilik ve Aile İdeolojisi”nin (DePaulo ve Morris, 2005) karşısında algılanmakta ve yapısal damgayla karşılaşmaktadırlar. Katılımcıların tek başlarına aldıkları bekar olma tercihlerinin aileleri tarafından “doğru” bir karar olarak algılanmaması -saygı duyulmaması- üzerlerinde bir baskı oluşturmaktadır. Becker’in (2015, s. 21)

yaklaşımından da bakıldığında, aileler-yakınlar için çocuklarının bekar olmasının “doğru bir davranış” olmadığı ve bir tür kural ihlali olduğu söylenebilir. Bekarlığın olumlu karşılanmamasının, kişisel olarak algılanmamasının temelinde de kültürel değerlerin etkisiyle çocuk sahibi olmayarak taşınan soyadının devam ettirilme görevinin yerine getirilmemesi bulunmaktadır. Bu açıdan bekarlık bir aile sorununa dönüşmektedir.

Önemli İfadeler

“Evlilik bir dayatma Türk toplumunda bir yaşa gelip evlenmemişsen bir sıkıntı var diyorlar. Sürü psikolojisi, “seçilmemişsen sıkıntılısın”. Manav gibi, köşedeki karpuz sıkıntılı. Bence kalıplama sıkıntılı. Yabancılar da aynı. Kültürleri az çok tanımam var. “Alkolü çok içer” diyorlar, evlenmiyorsa. Bizde de “cinsel rahatsızlık vardır”. Bekarlık bir başkaldırıdır, benim için. İnsanların ne dediğinin bir önemi yok... [Olumsuz davranışlar ve damgalama] Evet. Bayramlarda büyük ailenin konusu benim direkt. “Sağlık problemi mi var?”, “Doktora götürürelim”, “Ayşe teyzenin kızını gör”. Bu benim hayatım, seçimim, kararım. Başkası veremez. Sağlıklı ilişki kuracak durumda değilim... Dışarıya: “Doğru insan karşıma çıkmadı. Kader. Allah bilir. Zamanı var” diyorum. İçeride: Paylaşımçı olsam da hayatı paylaşmada ne kadar yaparım deneme yanılmaya ihtiyacım var. Gel-git kararsızlık. Hazır değilim, hayatı paylaşmaya. Toplumdaki maskeciliğin basitliğini yaşamak istemiyorum. Başka bir insanı da mahvetmeye gerek yok. O yüzden de yalnızım. Kendimi de mahvetmem.” (K10, 37, E)

Temalar: Bekarlık Bir Aile Sorunu ve Bireysel Bir Başarısızlık

Evlenmemenin kalıp yargılarla -alkol kullanımı ve cinsel rahatsızlık gibi- olumsuz biçimde değerlendirdiğine dikkat çeken katılımcı, bekar olmanın toplum nezdinde bir sorun olarak görüldüğünü ifade etmektedir. Evlenmemenin, “seçilmemenin” bir “sıkıntı” olarak görülmesi bireyin başarısızlığı biçiminde algılanmaktadır. Başarısızlık bireysel algılanmakla birlikte, bireyin ailesi içinse bekarlık bir “aile sorunu” biçiminde değerlendirilmektedir.

Bekarlık Bir Sağlık Problemi

Katılımcı şu an kuracağı ilişkinin “sağlıklı” olmayacağını dile getirerek ilişki kurmanın kendisi ve karşı taraf için olan ciddiyetini vurgulamaktadır. Katılımcının bekar oluşu, şu an için bir birliktelik kurmak istememesi, bu arayışta olmaması aile büyükleri tarafından sağlık sorunu olarak algılanmaktadır. Çünkü bekarlık, katılımcının ailesinde ve sosyal çevresinde kabul edilmekte zorlanılan, istenmeyen, başarısız bulunan, “sağlıksız” bir medeni durumdur. Bu durum katılımcının “Evlilik ve Aile İdeolojisi”nin (DePaulo ve Morris, 2005) karşısında

konumlandırılmasına ve yapısal damgalamaya maruz kalmasına neden olmaktadır.

Katılımcı bekar olduğu için gelen eleştirilere “kader” temelli karşılıklar vermektedir. Duygu odaklı başa çıkma stratejileri çerçevesinde verilen yanıtlar, bekarlığın dışsal nedenlerle sürdürüldüğü izlenimini uyandırarak olumsuz davranışların geliştirilmesini önlemeyi, olası etkilerinin azaltılmasını amaçlamaktadır. “İçerideyse” bir başkasıyla yaşamını paylaşmaya hazır olmadığını belirten katılımcı, yaşayacağı birliktelikte “mutluluk rolü” yapmak zorunda kalacağını bunun da hem kendini hem de karşı tarafı “mahvedeceğini” vurgulamaktadır.

Önemli İfadeler

[İlişkim] *“Var ciddi, isterim diyeceğim ama neden kaynaklandığını bilmiyorum. Evlenilmesi gerektiği için mi, aileler beklediği için mi istiyorum? Beklentiyi biliyorum. Kişisel olarak kendimi daha güvende hissedebmişim gibi kadın olarak. Suni bir algı gibi geliyor. Evlenme teklif etse, mutlu olurum. 48 yaş, ne gerek var. Gereksiz. Evlenmemem benim için de bir özgürlük, ama değil. Düşünüyorum, birlikteliğim olsa... Hem istiyorum hem çekiniyorum. Eve kapanma lüksüm olmayacak. En fazla odana kapanırsın. Bir köşede dursa kendi evim nasıl olur? Bireyselliğimi yitireceğimden korkuyorum. Aile yaşamını da özlüyorum... [Olumsuz davranışlar] Sevdiğim insanlardan, annem-babamdan geldi. İstediyimi yapmak zor. Hesap veriyorum. Ne olursa olsun bir kadın olarak güvensizlik hayata karşı. Toplumdan kaynaklı hayatıma herkes karşıyor, fikrini söylüyor. İlişkiye [LAT] çok şey bakılmıyor. Kendime müdahale edildiğini düşünüyorum. Saygısızlık ve müdahale: “E ne olacak bu ilişki? Senden faydalanıyor mu?” Belki ben faydalanıyorum. Klişe şeyler can sıkıcı... Annem evlenmediğim için her gün kahroluyor: “Bir evlensen gözüm arkada kalmayacak” Belki evlenmeyeceğim. Beklentide olmasınlar. Teklif de olmayabilir. İstemeyebilirim. Düzgün davranmıyorum. Tepkisel davranıyorum. Asi çocuk oluyorum. Karışmayın aa diyorum.” (K32, 48, K)*

Temalar: Bekarlık Bir Aile Sorunu, Onaylanmayan İlişki Biçimi Daha Büyük Bir Sorun

Katılımcının ilişkisi olmasına karşın bu durum bir “birliktelik” olarak nitelendirilmemektedir. Birliktelik o’nun için “evli olmak” ve aynı evin paylaşılması anlamına gelmektedir. Bireyselliğini ve özel alanı olan evini kaybetme riski katılımcıyı evlilikten uzaklaştırmakta ve farklı bir ilişki türü olan LAT’a yöneltmektedir. Aynı evin paylaşılmadığı ancak sürekliliği olan bir ilişkiye sahip katılımcı ebeveynleri tarafından onaylanmamakta ve ilişkisi de evlilik yoluna

sokularak “normalleştirilmeye” çalışılmaktadır. Bu noktada diğer katılımcılardan farklı olarak ilişkisizliğin değil, evlilik yoluna girmeyen bir ilişki sahibi olmanın olumsuzlanmaya neden olduğu belirtilmelidir. Katılımcı evli olmadan sürdürdüğü ilişki dolayısıyla “Evlilik ve Aile İdeolojisi”nin (DePaulo ve Morris, 2005) karşında konumlandırılmakta ve ataerkil değerler çerçevesinde “ faydalanılan” olarak damgalanmaktadır. 48 yaşındaki katılımcının kendini ebeveynlerine karşı hesap verme zorunda hissetmesi ise toplum nezdinde kadının, “erkek gibi bir özgürlüğünün” bulunmayışından kaynaklanmaktadır.

4.2. Kamusal Alanda ve Sosyal Yaşamda Olumsuzlanan Bekarlık

Bekar bireylerin özellikle iş hayatlarında ve sosyal yaşamlarında karşılaşmış oldukları olumsuz davranışlara bu başlıkta yer verilmektedir. Katılımcıların ifadeleri dikkate alındığında çalışma yaşamlarında “iş yükünü artıran ve mobbinge yol açan bekarlık” ve “işveren açısından artı oluşturan bekarlık” temaları, sosyal yaşamlarında ise “güvensizlik oluşturan bekarlık” ve “acınan bekarlık” temaları öne çıkmaktadır.

Önemli İfadeler

“Müdür, “birini bul, böyle hayat geçer mi?” diye soruyor. Bir nevi mobbing. Bana özeniyorlar aslında. Bekar olduğumu duyunca şaşkın ifadesiyle karşılıyorlar. Anormal karşılama, “Neden evlenmiyorsun?” cinsinden tacizsel sorular özel hayata dair, tuhaf-gereksiz sorular. Görevlendirmelerde “Sen bekarsın daha iyi yaparsın” diyerek ayrımcılığa uğradığım oldu. [Olumsuz davranışlar] Hiç etkilemiyor, gülüp geçiyorum. Hatta “siz evlendiniz de ne oldu?” diyerek onları şaşırtıyorum. Üstüne dünyada gezdiğim ülkeleri onlara sayınca onlardan “keşke ben de bekar olsaydım” tepkisini duyuyorum.” (K13, 44, E)

Temalar: İş Yükünü Artıran ve Mobbinge Yol Açan Bekarlık

Katılımcı çalıştığı okulun müdüründen olumsuz davranışlarla karşılaştığını belirtmekte ve bu davranışları “bir nevi mobbing” olarak değerlendirmektedir. Katılımcı evli olmayışı üzerine olan soruları özel hayatına müdahale olarak görmektedir. Katılımcının 44 yaşında hiç evlenmemiş erkek bir birey olarak kurulu olan ataerkil anlayışın getirmiş olduğu kalıba uymayı, onun “şaşırtıcı” ve “anormal” biçimde algılanmasına neden olmaktadır. Her ne kadar kamusal alanda gerçekleşmiş olsa da olumsuz davranışın kaynağının yeniden “yapısal” nitelikte olduğu -katılımcının bekar olma tercihiyle “Evlilik ve Aile İdeolojisi”nin (DePaulo ve Morris, 2005) karşısında görüldüğü- belirtilmelidir. Bu durum, yapısal ve kamusal damganın iç içe geçebildiğini de göstermektedir. Öte yandan katılımcının özel hayatının sınırlı olduğuna ilişkin “Sen bekarsın daha iyi

yaparsın.” biçiminde ifade edilen ön yargı dolayısıyla iş yükünün artırılması ise kamusal damgayı göstermektedir.

Katılımcı meslektaşları tarafından gelen eleştirilere, olumsuzlanmalara karşı etkilenmediğini, aksine onların evliliklerini sorgulayarak karşılık verdiğini ifade etmektedir. Becker'in (2015, s. 21) yaklaşımıyla değerlendirildiğinde katılımcının, evli meslektaşlarının gözünde “harici” konumunda olduğu, katılımcı için de onu eleştirenlerin/evlilerin “harici” olarak algılandığı söylenebilir. Katılımcı “Siz evlendiniz de ne oldu?” tepkisini vererek ve gezdiği ülkeleri sıralayarak yaptığı “aşağı doğru sosyal karşılaştırma”yla “duygu odaklı başa çıkma stratejisini” kullanmaktadır. Evlilerce bekarlığı sorgulanan katılımcı, onların yapamadıklarına odaklanarak verdiği yanıtlarla bekarlığını olumlamaya, damgalanma sürecinin yaratacağı olumsuz etkileri azaltmaya ve böylece benliğini de korumaya çalışmaktadır. Hertel ve çalışma arkadaşlarının, bekar bireylerle birlikte anılan “bağımsızlığın ve esnekliğin” ilerleyen yaşla olumsuz görüldüğünü belirtmelerine (Hertel vd. 2007, s. 155) karşın katılımcının verdiği karşılıklarla bu özellikler ve dolayısıyla bekarlık da evlilerin gözünde “imrenilen” bir konuma gelmektedir.

Önemli İfadeler

“Bulduğunuz toplulukta sizi ilk defa görüyorlarsa sizi tanımıyor ve hayatınızla ilgili bir bilgileri yoksa önce inanmıyorlar. Sonra başlıyor sorular: “Gerçekten hiç evlenmediniz mi?”, “Nasıl olur niye evlenmediniz?” veya evliliği ve çocuk yapmayı hayatın tek gayesi görenlerin size acıyarak bakmaları... Ya da evlenmiş ama aradığını bulamamış olanlar: “Aman en iyisini siz yapmışsınız evlenip de ne olacak” demeleri” (K12, 56, K)

Temalar: Şaşkınlık Uyandıran, Acınan ve İmrenilen Bekarlık

Katılımcının bekarlığının öğrenilmesi çevresinde “Gerçekten hiç mi evlenmediniz?” ifadesiyle karşılanmakta ve evliliğin denenmemiş, “merak edilmemiş” olması “şaşkınlık” uyandırmaktadır. Bu noktada cinsiyetten öte yaşa bağlı bir şaşkınlık durumundan söz edilebilir. Katılımcı 56 yaşında hiç evlenmemiş bir kadın olarak -annelik rolünü de yerine getirmediği için- kurulu olan ataerkil anlayışın dışında kalmakta “ideal kadın” görünümünden uzak bir profil çizmektedir. K13, 44, E de olduğu gibi “niye evlenmediniz?” biçimindeki sorgulayıcı sorularla devam eden şaşkınlık yerini acımaya bırakmaktadır. May'in de (2017: 26) ifade ettiği gibi bekarlık acınası bir nitelik olarak bireylerin damgalanmasında kullanılmaktadır. Öte yandan K13, 44, E gibi K12, 56, K'nin de çevresinde bekarlık “aradığını bulamamış evliler” tarafından “imrenilen” konuma gelmekte, çekici bir nitelik kazanmaktadır.

Önemli İfadeler

[Olumsuz davranışlar] “Bartın’da oldu. Matematik öğretmeni bir arkadaş arabasıyla ulaşımı sağlıyordu. Arabada kadın-erkek gidiyorduk. Bekarım diye beni istemedi. Ben de konuşmamayı tercih ettim... Okulda eski idareci bir kadın öğretmenle sorun yaşadım. Başka bir kadın öğretmenle mahkemelik olmuş, “benim yanımda ol” dedi. Ben reddedince “cinsel çıkarın mı var? Faydalaniyor musun?” diye rahatsız etti. Sonrasında mobbing yaptı. İlçede toplantılara git, sağ-sola bak. Bekar olduğum için iş yükledi.” (K15, 33, E)

Temalar: Ayartıcı Bir Tehdit Olarak Bekarlık-Güvensizlik Oluşturan Bekarlık

Katılımcının ifadeleri, bekar bireylerin güvenilmez olduğunu, ayartıcı bir tehdit olarak algılandığını göstermektedir. Bu ön yargıların ve tutumların olumsuz davranışlara -kamusal damgaya- dönüşmesi sonucunda da katılımcı “konuşmamayı tercih etmektedir”. Katılımcının ilişkiyi kesmesi -geri çekilmesi- ‘problem odaklı strateji’yi ifade etmekte, olumsuz davranışla başa çıkmak için edilgen bir yolun seçildiğini göstermektedir. Olumsuz davranışın ortaya çıktığı ortam dikkate alındığında etkin bir başa çıkma stratejisinin geliştirilmesinin de güç olduğu söylenebilir.

İş Yükünü Artıran Ve Mobbinge Yol Açan Bekarlık

Katılımcının karşılaştığı bir diğer olumsuz davranış da maruz kaldığı mobbing oluşturmaktadır. Mobbing sonucu iş yükünün arttığını belirtmesinin yanında, katılımcının mahkeme sürecinde idareci öğretmenin tarafında yer almamasıyla durumun cinsel çıkar temelinde okunması ise katılımcının kamusal alanda suçlayıcı olumsuz davranışlarla karşılaştığını göstermektedir. Bekarlık; çapkınlık, zevk düşkünlüğü ve karşı taraftan “faydalanan” bir profil olarak damgalanmaktadır.

Önemli İfadeler

“Akrabalarım “vah vah” diyor. H...’nın kızı evlenemedi diye. Aslında onların benim yüzümden üzüldüklerini düşünmüyorum. Sana acıyanlar, ev kadını olanlar. Ataerkil yapıda olanlar, çocuklarını o motto ile yetiştiriyorlar. Toplum kalıpları dışındaysan anormal oluyorsun. İşverenimin işine geliyor, çocuk için izin almıyorum, işime geliyorum.” (K16, 43, K)

“Annemden, teyzemden çokça alıyorum [olumsuz davranış] Bizde de bu baskı var. İran’da evlenmediğin sürece aile yanında yaşanır, kız da erkek de. Benim için evli olmamak yararlı. Turizmde bekarlık artı puan sağlıyor. Her yerde karışan yok, “iyisin” derler... Sorumluluk almadığımız düşünülüyor. Kaçıyoruz

sanıyorlar. Çapkın, zevk düşkünü olarak görülüyoruz. Aslında herkesin nedeni farklı: maddidir, içten istemiyordur. Takıntı olmamalı. Bekarsın belki yarın evlenirsin.” (K20, 38, E)

Temalar: İşveren Açısından Artı Oluşturan Bekarlık-Acınan Bekarlık

Katılımcılar, diğer katılımcılarda da olduğu gibi, yakın çevreleri tarafından bekarlıklarının olumsuzlandığını belirtmektedirler. Bekarlık, katılımcıların yakın çevresi tarafından -May'in de (2017, s. 26) ifade ettiği gibi- “acınası” bir durum olarak algılanmakta ve “anormal, sorumluluk almaktan kaçan, çapkın, zevk düşkünü” biçiminde nitelenmekteyken çalışma yaşamındaysa (turizmde) “iyi” karşılanmaktadır. Akrabaları tarafından “yapısal damga” konusu edilen katılımcıların bekarlığı, kariyer konusunda ve işveren tarafında ise avantaj sağlamaktadır. Kapitalist üretim ilişkileri -esnek ve uzun çalışma saatleri, güvencesizlik ve tam istihdamın sağlanamamasıyla oluşan belirsizlik- bireyleri bekar olmaya/kalmaya zorlarken, bunu da olumlayarak normalleştirirken, ataerkil sosyal yaşam ise bu bireyleri dışlamaktadır. Benzer bir deyişle iş yaşamı ve yeni çalışma kültürü bekarlığı yeniden üretirken, ataerkil toplumsallaşmaya dayalı yetiştirme tarzı da bekarlığın olumsuzlanan bir nitelik olarak görülmeye devam etmesine katkıda bulunur. Kamuda çalışan öğretmenler için bekar olmak hem yapısal hem de kamusal olarak damgalanmaya neden olmaktadır, özel sektörde -özellikle turizmde- bir avantaja dönüşmektedir. Benzer bir deyişle kamuda bekar olmak damgalanmaya neden olurken özel sektördeyse aranan bir özellik olarak katılımcılar için olanak oluşturmaktadır.

Toplumsal yaşamın ikilemli (esnek üretim ilişkileri-ataerkil sosyal yapı), çıkmaz oluşturan yapısı bireyleri risk almaya itmektedir. Bekar oluşlarını sürdürerek işlerinde başarılı olma şanslarını artırırken, sosyal yaşamdaysa dışlanma, damgalanma ve olumsuz davranışlara maruz kalma risklerini almaktadırlar. Öte yandan başarıyı artıran bekarlığın -olası bir işten çıkarma durumu ve/veya damgalanma riski dolayısıyla- iş yaşamında bireylerin lehine bir durum oluşturduğunu her zaman için söylemek güçtür.

Önemli İfadeler

“İş yükünü bekar çalışanlara daha fazla yüklüyorlar “çocuğum var, erken çıkmam lazım” diyor evliler, iş hayatında. İşe devamsızlık için aile bahane olabiliyor. Biz daha çok çalışıyoruz. Evli olanlara ciddi anlamda ayrıcalık tanınıyor. Benim gördüğüm bu, çünkü sistemin kendisi bu. Bekar olanlara iş anlamında olumsuzluk varken, işveren açısından artıları var. Esnek çalışma koşullarında çalışma saati standart değil, değişken. Bekar olduğum için istediğim zaman çalışabilirim. Aile hayatında bu bellidir, esneklik yok.” (K33, 35, K)

“İş arkadaşlarımdan [olumsuz davranış] yok. Ama ücret artışlarında “sen bekarsın” diyorlar. O kötü oluyor.” (K34, 57, K)

Temalar: İş Yükünü Artıran ve İşveren Açısından Artı Oluşturan Bekarlık

Katılımcı (K33, 35, K) bekar olduğu için iş yükünün arttığını belirtirken bunun nedeni olarak da evli çalışanların “bahanelerini”, onlara tanınan ayrıcalıkları ve “sistemin kendisini” öne çıkarmaktadır. Bekarlık işverenin işine gelmesine karşın, işten erken çıkma ve ücret artışı (K34, 57, K) gibi konularda ayrıcalık tanınan evli çalışanlardır ki, bu durum kapitalist üretim ilişkileri içinde anlaşılabilir bir şekilde “doğallaşmaktadır”. Eş ve çocuk dolayısıyla “bahane” üretemeyecek olan, esnek çalışma koşullarında istenen her saatte çalışabilecek olan bekar çalışanların “işveren açısından artı” olduğu aşıkardır.

Önemli İfadeler

“Türkiye’de büyük şirketler denetlenmiyor, yüzde 85 belki 90’ı. Normalde haftalık 45 saat ama değil çalınıyor. Günde 11 saat çalışıyoruz “...Ecza Deposu’nda”. Kendimize vakit ayıramıyoruz. Mesai yazmıyor, fazladan 3 saat yatırılmıyor. Kimse hakkını alamıyor, evli-bekar fark etmez. Mesaiye bırakılıyorum. 11 saat üstünde mesai gösteriliyor. Evli olanlar “benim yerime kalırsın, bekarsın” diyor. Halbuki benim de ailem var. Annem ve kardeşlerime vakit ayırmayayım mı? Benim de boş zamanım olmasın mı? Patrona “neden 8 saat çalışmıyoruz?” demiyor, bana “mesaiye kal, eş ve çocuğumdan çok seni görüyorum” diyor...” (K27, 37, E)

Temalar: Denetimsiz Kapitalizm ve Bekarlık

Katılımcı asgari ücretle özel sektörde çalışan bekar bir birey olarak iş arkadaşları tarafından mesaiye bırakılmaktadır. Doğrudan bir baskıdan söz etmek güç olsa da bekarların özel yaşamlarının kısıtlı olduğu algısı yeniden ön plana çıkmaktadır. Eş ve çocuk sahibi olmak “gerçek bir aile” olarak düşünülmekte, ebeveyn ve kardeşlere sahip olmanın üstünde tutulmaktadır. Bu noktada bekarların iş yükünün artmasının yanında denetimsiz kapitalizmin bireyler üzerindeki etkisi de görülmektedir. Çalışanlar mesai gösterilmeyen saatlerde güvencesiz çalıştırılmakta ve emekleri çalınmaktadır. Çalışma saatlerinin normalden fazla olması dolayısıyla kendilerine vakit ayıramayan bireyler (evliler), diğer çalışanlardan (bekarlardan) mesaiye kalmalarını istemektedirler. 11 saatin üzerindeki çalışmanın mesai olarak gösterildiği bu koşullarda katılımcının, gönülsüz de olsa, fazladan çalışmayı kabul ettiği görülmektedir. Çalışanların çalınan emeklerine yönelik olarak sorgulamaya

girmeden fazla mesaiyi diğer arkadaşlarına bırakmayı bir çare olarak görmeleriye farklı bir tartışma konusunu oluşturmaktadır.

Önemli İfadeler

“Arkadaşımın eşi bana güvenmiyor, birlikte takılmamızı istemiyor. Halbuki onun gözü dışarda, ben bakmazken o bakıyor.” (K27, 37, E)

“Evli arkadaşlarımla hanımlarından [olumsuz davranışlar] gördüm. Bekarlara güvenmiyorlar. Birlikte vakit geçirirken bir süre sonra telefon, 10 dk. sonra telefon. Kıskançlık. Kültürle ilişkili, sahiplenme, sevgiliyi yitirme korkusu. Arkadaşımın hoşuna gidiyor, değer veriyor diyor... Kültürel baskıyı hissediyoruz, kültürden kaynaklı bir şey bu. Örneğin asansörde, bekar olduğum biliniyorsa, kadın merhaba demiyor. Çekingenlik var. Senin bekar olman tehdit olarak algılanıyor; tutuculuk. Halbuki evli de tehdit oluşturur. Bekar-dul kadın daha zor. Cinsellik-bekarlık ilişkisi var, bakış açısı bu. Kadın misafir ağırlamak, cinsellik olarak algılanır. Bekar kadın da erkek misafir edemez...” (K35, 54, E)

“Emlakçıyla uygun bir eve gittik. Mülk sahibine taksiciyim dedim olmaz dedi. Ben kiralamayacağım, alacağım diyorum, “Bekara satmam burada aileler oturuyor” dedi ve o evi alamadım. Meydankavağı'ndaydı. Aileler 6-8 akrabalmış. Aklından ne geçtiyse. Meslek ve bekar olmam daha pahalıya ev almama sebep oldu. Halbuki annem-babamla da iyi anlaşırdı bence o ailelerle.” (K17, 46, E).

Temalar: Güvensizlik Oluşturan Bekarlık

Katılımcıların ifadeleri, bekar erkeklerin kamusal alanda potansiyel birer tehdit olarak görüldüklerini, çevreleri tarafından olumsuz algılandıklarını ve güvenilmez olarak değerlendirildiklerini göstermektedir. Bu güvensizlik durumu da denetlenmeye neden olmakta, sosyalleşmeyi zorlaştırmakta, konut edinme konusunda da dezavantaj oluşturmaktadır.

Önemli İfadeler

“Gece müdürlüğü pazar günleri bana kalıyor. Bekarken ve evliyken, arkadaşlarım değişmedi. Cinsel kaçamak da olmadı. Ama dışarıdan bunu rahatlıkla yapabileceğime dair bir algı oluyor. Arkadaşlarım arasındaysa iyi örnek olduğum için kötü örnek oldum. Bir arkadaşım da evlendi ama bence mutluluk rolü yapıyor. Toplum baskı yaratıyor, mahalle baskısı. Belli yaştan sonra evli olmamak “eksik olarak” görülüyorsun. Ben yaşamadım ama var. Bekarlara karşı bir baskı var. Geç evlenen bir arkadaşı aramıza aldık tabi laf dönüp dolaşıyor çocuk ne zaman diye. Anladın mı? Evlenince de çocuk için sorgulanıyorsun... Cinsel problemin mi var sorusu kadınlar için belli yaşta özellikle, evlenmeli diye.

Erkek 33-35 arası başlarken kadın 30'da biter. Başta ben de evlenmeyi düşünmüyordum, sorumluluktan korkuyordum. Toplumun baskısı: bekar sorumluluk almaz. Bir bakıma güvenilmez, askerlik yapmadıysan da kız verilmez..." (K38, 49, E)

Temalar: Güvensizlik Oluşturan Bekarlık ve Toplumsal Kontrol

LAT tipi bir evliliği olan katılımcı pratikte bekar bir yaşam tarzını sürdürmektedir. Bu yaşam tarzı dolayısıyla pazar günleri gece müdürlüğü yapmak zorunda olan katılımcının, "cinsel kaçamak" yapabileceğine ilişkin bir algıyı dile getirmesi bekar bireylere karşı toplumdaki güven problemini göstermektedir. Ayrıca katılımcı bekar bireylerin "eksik" olarak gördüğünü, toplumda onlara karşı bir "mahalle baskısı"nın bulunduğunu ve mutluluk rolü yaptığını düşündüğü arkadaşının evliliğinde de bu baskının etkili olduğunu ifade etmektedir. Geleneksel normların dışında oldukları gerekçesiyle oluşan güvensizlik durumunun "mahalle baskısı"yla devam etmesi de bekar bireyler üzerinde kurulmak istenen toplumsal kontrolü göstermektedir.

Önemli İfadeler

"Tacize uğradım, yılışık davranışlar, güler yüzlü oluşumdan. Yanlış anlaşılıyor. "... firma" yetkilisi fazla yakınlık gösterdi... İçecek getirenler vardı restorana, işleri bitince "bir çay için" deyince telefon [numaramı] almaya çalışmalar, davetler. Alyansım olsa farklı olurdu... Kimse evlilik sormuyor ama yok mu birisi şeklinde sıkıştırıyorlar. Artık daha mesafeli davranıyorum, dışarıda, çalışanlara güler yüz yok. Çünkü sömürüyorlar. Arkadaşıymışım zannediyor... Topluma göre "yazık, kimse evlenmemiş" diyor. "İş, iş nereye kadar?" dediklerinde bazen ben "evimin kadını olacağım" dediğimde normal karşılıyorlar. Halbuki bu bana ters. Bekar olmayı doğal buluyorum. Evet, ben de isterdim düzgün birini. Ama bekarlığın bir sakıncası yok. Çok doğal bir şey evlenmemek, çocuk sahibi olmamak. Bir zorunluluk olarak görmüyorum." (K18, 39, K)

Temalar: İş Yaşamında Bekar Bir Kadın Olmak

Bekarlık, çalışma yaşamında her zaman avantajlı bir konum sağlamamaktadır. Katılımcı bekar olduğu ve iş yaptığı insanlara karşı "güler yüzlü" olduğu için olumsuz davranışlara ve tacize maruz kaldığını dile getirmektedir. Katılımcı "alyans sahibi" olmanın bu tarz davranışları önleyebileceğini düşünse de yaşanan olumsuz deneyimin fiziksel bir taciz olmayışı bu tarz davranışların takibinin kolay olmadığını işaret etmektedir. Dolayısıyla ataerkil sosyal yapı içinde bekarlığın yanında kadın olmanın da iş yaşamında dezavantaj oluşturduğu görülmektedir. Çevresi tarafından bekarlığının eleştiri konusu edildiğini belirten katılımcı dikkat dağıtıcı ve

“savuşturucu” olarak “evimin kadını olacağım” yanıtını kullanmasıyla olumsuz havanın dağıldığını belirtmektedir. Bu noktada bir kez daha, çalışan bir bekar kadın olmak “çevre” tarafından olumsuzlanmaktadır.

4.3. Benliksel Damga Bağlamında Bekarlık

Bu başlıkta, yaşanan damgalanma deneyimlerinin bireylerin benlikleri üzerinde bıraktığı etkiye odaklanılmaktadır. Yaşanan damgalanma deneyiminin her bireyin benliği üzerinde etkili olacağı ya da damganın içselleştirilmesiyle sonuçlanacağı söylenemeyeceği gibi, konunun kişisel olan yapısından dolayı paylaşılacak istenmemiş olabileceği de atlanmamalıdır. Katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak elde edilen temalar arasında “suçla itham edilen bekarlık”, “damgalanma kaygısıyla toplumdan çekilme”, “damgalanma kaygısıyla gelişen asosyallik”, “damganın içselleştirilmesi” ve “doğallaşan evlilik baskısı” bulunmaktadır.

Önemli İfadeler

“2000’de geldim [Antalya’ya], 18 senedir aynı evdeyim. 7-8 sene önce apartmana yeni taşınan bir aile oldu. Beş altı ay sonra bir hırsızlık oldu. Yeni taşınanlar beni suçladı. Ya hırsızlık yapacak adam on sene bekler mi dedim. Yalnız yaşamamın suç ile ilişkisi nedir? Yalnızsan ve maddi durumun çok iyi değilse, suçta önce seni itham ediyorlar. Komşular, tanıyanlar kolladı, beni. Hırsızlık olayından sonra apartmanın kapı kilidi değiştirdiler. Benim ev apartman kapısından bağımsız giriyorsun, dükkan için ayrılmış aslında. Gelen faturaları almak için apartmana girmeliyim. Beni hırsızlıkla itham eden “eski faturanla öde” diyor, anahtar vermiyor. Sen postaneye eski faturayla mı gidiyorsun? Diğer komşum fazladan çoğaltmış [anahtarı], bana verdi. Komşuluk, dostluk, sevgi değişti. Komşuluk işte, ekonomik duruma göre ayırıyor, bekarım diye ayırıyor. Şimdi beni itham ediyor... Duygusallık kayboldu. Azla yetinmeyi sevmiyoruz. İletişim çağında konuşmuyor, paylaşmıyoruz. Tüketim toplumu olduk... Biraz psikolojik sıkıntım var. Sosyallik sıfır. Plaja gidiyorsun, aslında gidemiyorsun. Aileler var hep. Aile reisi sana kötü bakıyor tek başına gidince. Sanki bakıyormuşum gibi. Bakmıyorum ama beni hoş karşılamıyor. Kötü bakmayan olsa bile ben negatif algılıyorum. Bir sıkıntı olsa polis soruyor evli misin, hayır deyince bu yapmıştır, sarkmıştır diyor. Etiketini koyuyor.” (K14, 54, E)

Temalar: Suçla İtham Edilen Bekarlık

Katılımcı (K14, 54, E) bekar olduğu için oturduğu apartmanda hırsızlık suçuyla itham edildiğini belirtmektedir. Katılımcının ekonomik durumu dolayısıyla dükkan için ayrılan giriş katında yalnız yaşıyor oluşu apartmanın yeni sakinleri tarafından hırsızlıkla suçlanmasında kullanılmaktadır. Suçla ilişkili görülen

bekarlık, toplum nezdinde olağan şüpheliler listesindeki yerini almakta ve kamusal alanda güvensizlik oluşturmaktadır.

Damgalanma Kaygısıyla Toplumdan Çekilme

Katılımcının hırsızlıkla suçlanması kamusal/sosyal damgaya örnek oluştururken, damgalanmaya maruz kalma riskiyle kendini toplumsal alandan çekmeye başlaması ise “benliksel damgaya” geçişi ifade etmektedir. Bu noktada katılımcı damgayı içselleştirmemekle birlikte damgalandığının farkındadır ve bu sürecin yıpratıcı etkilerini üzerinde/benliğinde hissetmektedir. Damgalanmanın etkisi benliğine ulaşan katılımcı, kendine karşı yapılan davranışları genellikle olumsuz değerlendirme eğilimindedir. Plaja gitmesinin aileler tarafından “kötü karşılanması”, polisin de ön yargılı davranması ve ailelerden yana tavır alması gibi ilk elden deneyimlediği olumsuz davranışlar dolayısıyla katılımcı kendine karşı yapılan davranışları olumsuz olarak okumaktadır: “Bakmıyorum ama beni hoş karşılamıyor. Kötü bakmayan olsa bile ben negatif algılıyorum.” (K14, 54, E) Bu durum geliştirilen bir paranoya eğilimi gibi görülebilir ancak böylesi bir çıkarım sorunun kişisel temelli olarak görülmesi riskini içerir. Katılımcının kendine yapılan davranışları olumsuz algılaması, yaşanmış deneyimlerinin bir sonucudur ve kurulu olan ataerkil sosyal yapının birey üzerindeki yıkıcı etkisini gösterir.

Önemli İfadeler

“Son yıllarda ev-iş sadece. Hiçbir şey yapmak istemiyorum. Işıklarda yürümeyi severdim, içimden gelmiyor. Uzun süre yalnız yaşayınca evden çıkasın gelmiyor. İçe kapanık oluyorsun, hepten çevreden uzak. Esnaf arkadaşa uğramamak için yol değiştiriyordum. Sevdiğim de bir arkadaşımıdır. Soracak haliyle, işler nasıl diye, e iyi değil diyeceğim. Bu sefer acır gözle bakacak, istemiyorum yalandan iyi demek de. Maddi sıkıntı etkili, müşteriyle bile. Bazı gün güzel iş oluyor. Kendime motive oluyorum, müşteriye karşı daha da güler yüzle, muhabbetle satış yapıyorum. İşler kötüleşirse bu defa bak soruyor bu taytın siyahı var mı diye, var ama depoda getirmek içimden gelmiyor, kalmadı diyorum.” (K14, 54, E)

Temalar: Damgalanma Kaygısıyla Gelişen Asosyallik

Katılımcı, karşılaştığı damgalayıcı davranışlar ve yaşadığı olumsuz durumlar dolayısıyla sosyalleşmekte zorlanmakta, herhangi bir eylemi kendine yöneltilmiş olumsuz bir davranış olarak görme eğiliminde olduğunu dile getirmektedir. Katılımcı esnaf arkadaşına, o'na acıyarak baktığını düşündüğü için pek uğramamaktadır. Bu defa sosyalleşmesini güçleştiren maddi durumu olmaktadır. Katılımcının deneyimleri, maddi durumun ve bekarlığın insan davranışı üzerinde etkili olduğunu gösterir: Kurulu olan ataerkil toplum yapısı

bireyin üzerinde “damgalanacağım, kötü gözle karşılanacağım” kaygısını üretmekte, sonuçta bireyin içe kapalı, asosyal bir yaşam sürmesinde rol oynamaktadır.

Önemli İfadeler

“Toplumun özellikle boşanmış kadınlara bakış açısı hoş değil. İlk zamanlar kendimi bu bakış açısı nedeniyle eksik hissediyordum. Ancak bu zamanla geçti. Ben sınırlarımı çizerim. Herkes haddini bilir ve beni kimse ilgilendirmiyorsa başkasını da benim hayatım ilgilendirmez. Ahlaksız birkaç teklifle karşılaştım...” (K4, 35, K)

Temalar: Damganın İçselleştirilmesi

Katılımcı ayrılık yaşamış çocuk sahibi bekar bir kadın olarak toplumsal alanda var olan “boşanmış kadınlara ilişkin bakış açısından” rahatsız olduğunu ifade etmektedir. Bu bakış açısı nedeniyle bir dönem kendini “eksik” olarak görmesi de içselleştirilen/benliksel damgayı işaret etmektedir. Ayrıntı verilmemekle birlikte karşılaşılmış olduğu ahlaksız tekliflerin de damganın etkisini artırmış olabileceği dikkate alınmalıdır. Yapısal damgayı ifade eden bakış açısının olumsuz davranışlarla -kamusal damgayla- pekiştirilmesi katılımcının benliğinde “eksikliğin” yer etmesine yani içselleştirilen/benliksel damgayı neden olmuştur. Katılımcı yaşadığı olumsuzluklara karşın, “kendini eksik görme” durumunun geçen zamanla birlikte geride kaldığını belirtmektedir. Ayrıca karşılaşılan olumsuz davranışların ve içselleştirilen/benliksel damganın sonrasında -K14, 54, E'nin aksine- katılımcının (K4, 35, K) düşen öz güvenini tazelediği de ifadeleri doğrultusunda söylenebilir.

Önemli İfadeler

“Başta annem-babamdan normal bir baskı vardı, her anne-babada olması gereken bir baskı. Sosyal hayatın içinde toplum evliliğe yönlendiriyor. Özel sebeplerden dolayı evlenmeyenler üzerinde baskı olduğu için, evlenmeyen kişiler tecrit ediliyor, ötekileştiriliyor. Kendi işimin patronu olduğum için bekarlıktan avantaj-dezavantaj olmadı.” (K31, 46, E)

Temalar: Doğallaşan Evlilik Baskısı

Katılımcı, toplum genelinde bekarlara yönelik bir “ötekileştirmenin” olduğunu öne sürerken, ailesi tarafından yapılan baskıyı “normal” “her anne-babada olması gereken bir baskı” olarak nitelemektedir. Katılımcı doğrudan kendini eksik görme, kendini damgalama ya da olumsuzlama gibi bir davranışa ifadelerinde yer vermemektedir. Ancak evlilik baskısının “gereken” bir niteliğe sahip olduğunu dile getirmesi “içselleştirilen/benliksel damgayı”

çağrıştırmaktadır. Dolayısıyla katılımcı için baskının benlikte yer ederek gerekli görülmesiyle bu durum doğallaşmakta, “normal” olanın evlilik olduğu düşüncesi de ortaya çıkmaktadır.

Sonuç

Bekar bireyler artan nüfuslarıyla günümüzde toplumun önemli bir bölümünü oluşturmalarına karşın onlara yönelik olumsuzluklar; hem yoksunluk temelli yapılan tanımlamalar ve yüklenen kültürel değerler dolayısıyla dilde, hem de geliştirilen olumsuz tutumlar ve damgalayıcı davranış biçimleriyle toplumsal alanda varlığını sürdürmektedir. Bekar bireylerin toplum tarafından nasıl algılandıklarını ve hangi temellerde olumsuz davranışlarla karşılaştıklarını göstermeyi amaçlayan bu araştırma kapsamında da yapılan görüşmelerde bekarlığın farklı biçimlerde damgalandığı görülmektedir.

Araştırmanın örneklemeden elde edilen veriler çerçevesinde değerlendirildiğinde, toplumsal alanda bekar bireylerin karşılaştıkları olumsuz ve damgalayıcı davranışların ardında büyük ölçüde ataerkil sosyal yapı ve bu yapının şekillendirdiği çalışma şartları bulunmaktadır. Bireyler bekar oluşları dolayısıyla aileleri, akrabaları ve yakın çevrelerince “Evlilik ve Aile İdeolojisi’nin” (DePaulo ve Morris, 2005) karşısında konumlandırılarak “yapısal damgaya” maruz kalmaktadırlar. Bireyler “soyadını devam ettirme”, “torun verme” görevlerini yerine getirmedikleri ve “anne-baba” rollerini üstlenmedikleri için olumsuzlanmakta, bekar oluşları da bir “aile sorunu” olarak değerlendirilmektedir. Evlenmeye hazır olmadığını düşündüğü için duygusal anlamda herhangi bir ilişki kurmak istemeyen bir erkeğin bekarlığı ailesi tarafından “bireysel bir başarısızlık” ve bir “sağlık problemi” olarak algılanmaktadır. Becker’in (2015, s. 21) yaklaşımından hareketle de ebeveynler/evliler tarafından bekar olmanın doğru bir davranış olarak görülmediği ve bir tür kural ihlali olarak algılandığı söylenebilmektedir. Bekar oluşun ve/veya ilişki içinde olmamanın olumsuzlanmasının yanında evlilik dışında sürdürülen ilişkiler de olumsuz karşılanmaktadır. Bir kadının LAT tipi bir birlikteliğe sahip olması ailesi tarafından “faydalanılan” olarak damgalanmasına neden olmakta evlilik dışındaki ilişkiler de “kural ihlali” sayılmaktadır. Aileler, ilişkisi olsun olmasın, bekar bireylerin yaşamlarına müdahale ederek onları “normalleştirmeye” ve onaylanan ilişki biçimi olan evlilik yoluna sokmaya çalışmaktadırlar. Dolayısıyla bireylerin yapısal temelde damgalanmalarına neden olan bekarlıkları, cinsiyet fark etmeksizin, bir “aile meselesine” dönüşmektedir.

Bekarlığın olumsuzlanması yalnızca aileler, akrabalar ve yakın çevre dolayısıyla değil, bireylerin meslektaşları ve iş arkadaşları tarafından da -kamusal alanda- gerçekleşmektedir. Bu noktada bekarlığın hem yapısal temelde

eleştirildiği hem de kamusal damgaya neden olduğu belirtilmelidir. Bekar bireyler meslektaşları tarafından olumsuz davranışlara maruz kalırlarken bir yandan da üstleri tarafından iş yükleri artırılarak mobbinge uğramaktadırlar. Erkekler “güvenilmez”, “ayartıcı”, “faydalanan” “cinsel çıkar güden” kişiler olarak algılanmakta ve olumsuz/damgalayıcı davranışlara maruz kalmaktadırlar. Kadınlarsa çalışma ortamında da varlığını koruyan ataerkillik dolayısıyla “sözlü taciz”, “ahlaksız teklif” gibi suçlarla karşılaşarak bekarlığı erkeklere göre daha olumsuz deneyimlemektedirler. Ayrıca kamuda ve özel sektörde bekarlık farklı algılanmakta ve değerlendirilmektedir. Kamu sektöründe çalışan bireylerin bekar oluşları olumsuz davranışlara ve damgalanmayla karşılaşmalarına neden olmasıyla bir dezavantaj oluştururken, özel sektördeyse çalışma şartlarına uyum sağlamayı artırmasıyla çalışmada aranan bir özellik olarak avantaja dönüşmektedir. Ancak bu avantaj daha çok işveren için geçerli olmakta, kamuda olduğu gibi, özel sektörde de iş yükü artışı daha çok bekar bireyleri etkilemektedir. Bununla birlikte özel sektörün uzayan ve belirsizleşen mesai süreleri kimi zaman güvencesizlikle de sonuçlanmaktadır. Güvencesiz çalışan, fazla mesai ücretlerini alamayan çalışanlar arasında evliler ve bekarlar bulunmakta, evlilerin ailelerine/çocuklarına daha çok zaman ayırmayı istemeleri sonucunda bekarların iş yükleri -bu defa da evli çalışanlar tarafından- artırılmaktadır. İş yükü artışının ardında bulunan “gerçek bir aileye” sahip olmadıkları “boş zamanlarının çok, özel yaşamlarının sınırlı olduğu” algısı ise hem kamuda hem de özel sektörde varlığını sürdürmektedir.

Bekar bireyler karşılaştıkları olumsuz durumlarla problem odaklı ve/veya duygu odaklı stratejileri kullanarak başa çıkmakta, kimi zaman edilgen bir yol izleyerek kendilerini geri tutarak kimi zamansa etkin olarak evli bireylere bekarlıklarını olumlayıcı karşılıklar vererek damgalanmanın etkisini azaltmaya çalışmaktadırlar. Bekarlar May’in de ifade ettiği gibi acınası olarak görülmele (2017, s. 26) birlikte, evlilerle olan etkileşimleri sırasında verdikleri karşılıklarla bağımsızlık, özgürlük ve esneklik kavramlarıyla algılandıklarındaysa imrenilen bir konuma da gelmektedirler. Genel olarak değerlendirildiğinde de olumsuz/damgalayıcı davranışlara karşı başa çıkma stratejilerinin kullanılması, bireylerin benliklerini -öz güvenlerini ve öz değerlerini- korumaya yardımcı olmaktadır.

Bekar olmak iş yaşamı dışında sosyal yaşamda da olumsuzlanmakta, damgalanmaya neden olmakta ve dolayısıyla sosyalleşmeyi güçleştiren bir durum oluşturmaktadır. Bekarlık/bekar olmak kimi zaman gizli bir damgalama biçiminde potansiyel bir tehdit olarak algılanmakta kimi zamansa doğrudan damgalama -suçla itham- biçiminde eyleme dönüşmektedir. İster gizli ister doğrudan olsun sosyal yaşamda bekarlığın getirmiş olduğu olumsuzlanmanın her

birey için benzer sonuçlar doğurmadığı da söylenmelidir. Bekarlığın neden olduğu damgalanmaya gelir yetersizliğinin ve sosyal yaşamın sınırlı oluşunun eşlik etmesi, yalnızlık ve depresyon gibi daha yıkıcı içsel/benliksel sorunları ortaya çıkarmaktadır. Sosyalleşme çabalarının damgalanmayla sonuçlanması dolayısıyla karşılaşılan davranışlar olumsuz okunma eğilimine girmekte; çalışmada isteksizlik, içe kapanıklık gibi asosyal kişilik özellikleri gelişmektedir. Bu durum alınganlığın ya da geliştirilen bir paranoyanın sonucunu değil, ilk elden deneyimlenen ataerkil yapının benlikte bıraktığı yıkıcı etkiyi göstermektedir. Bireylerin kendilerini eksik görerek damgayı içselleştirmeleri ya da karşılaştıkları damgalayıcı davranışlarla dolu olan geçmiş deneyimleriyle her davranışı olumsuz olarak görmeye başlamaları ve “damgalanacağım” kaygısıyla sosyalleşememeleri de benliksel damgayı ifade etmektedir. Ayrıca maruz kalınan evlilik baskısının benlikte yer etmesi sonucu gerekli görülerek doğallaşması da içselleştirilen/benliksel damgayı işaret etmektedir. Bununla birlikte bireylerin damgayı içselleştirmeden de yaşadıkları olumsuz deneyimler dolayısıyla öz değer kaybı yaşadıkları ve öz güvenlerinin düşmesiyle toplumdan çekilmeye başlayarak içe kapandıkları da görülmektedir.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde aktarılan deneyimler, bekar bireylerin daha çok yapısal ve kamusal alanda olumsuz damgalayıcı davranışlarla karşılaştıklarını göstermektedir. Kentsel mekanda bekarlığın getirmiş olduğu olumsuzluklar aile ortamında, çalışma hayatında ve sosyal yaşamda yoğunlaşmaktadır. Bununla birlikte, benliksel düzeyde damgaya daha az rastlandığı ancak daha derin etkilerinin olduğu söylenmelidir. Bu noktada bireylerin sahip olduğu (sosyo-ekonomik durum, eğitim düzeyi, yaş, cinsiyet vb.) özellikler damgalanmanın etkisini -artırıcı ya da azaltıcı olarak- değiştirebilmektedir. Bireyler maruz kaldıkları olumsuz davranışlara verdikleri karşılıklarla benliklerini korumaya ve bekarlıklarını da olumlamaya çalışmaktadırlar.

Bekarlık, 1970'lere göre düşünüldüğünde artan bekar nüfusuyla orantılı olarak, artık daha çok konuşulan ve araştırılan bir fenomen haline gelmiştir. Yapılan araştırmalar bekar bireylerin karşılaştığı sorunların varlığının ciddi biçimde korunduğunu gösterirken, bu çalışmalarda bekarlığın bir sorun olarak görülmemesi ise olumlu karşılanabilir. Benzer bir deyişle, erken literatürle karşılaştırıldığında “sosyal bir problem olarak görülen bekarlıktan”, “bekar bireylere karşı geliştirilen olumsuzlukların sosyal bir problem olduğuna” yönelik bir geçişin başladığı söylenebilir. Buna karşın bekar bireyler üzerine daha fazla ve çeşitli araştırmaların yapılması -var olan dezavantajlı durumlarının gösterilmesi ve farkındalık oluşturulması için- gerekmektedir. Çünkü bekarlık ve bekar bireyler toplumsal yaşamın ikilemli yapısını göstermekte; esnek üretim

ilişkileriyle şekillenen çalışma hayatı ve ataerkil sosyal yapı arasında sıkışan insanların yaşamlarını ortaya koymaktadır. Gelecekte, piyasa koşulları değişmedikçe bekar bireylerin artacağını ve insan ilişkilerinde halen etkisini koruyan -davranış pratikleriyle de yeniden üretilen- ataerkil sosyal yapı dolayısıyla da bekarlığın damgalanmaya devam edeceğini tahmin etmek zor değildir. Tüm bu kötümser havaya karşın bu araştırmanın bulguları bekar bireylerin karşılaştıkları -etkileşime girdikleri- olumsuz durumlarda kendilerini olumladıklarını, damgalayıcı tutum ve davranışlarla başa çıkabildiklerini göstermektedir. Öte yandan piyasa koşullarının ve ataerkil sosyal yapının ürettiği olumsuzluklardan, bekar bireylerin yanı sıra daha birçok insanın etkilendiği de unutulmamalıdır.

Ek-1 Katılımcıların Listesi

1- (K4, 35, K): 35 yaşında. Matematik öğretmeni. Kadın. Aynı kişi ile 2 kez evlenmiş, ayrılmış. Bekar. Üniversite mezunu. Ailesi ve kızıyla kalıyor. Antalya doğumlu. Antalya'da yaşıyor.

2- (K10, 37, E): 37 yaşında. Teknik müdür. Erkek. Hiç evlenmemiş. 2 yıllık açık öğretim mezunu. Tek yaşıyor. Konya doğumlu. Antalya'da yaşıyor.

3- (K12, 56, K): 56 yaşında. Muhasebe müdürü. Kadın. Hiç evlenmemiş. Üniversite mezunu. Annesi ile kalıyor. Elazığ doğumlu. İstanbul'da yaşıyor.

4- (K13, 44, E): 44 yaşında. Felsefe öğretmeni. Erkek. Hiç evlenmemiş. Üniversite mezunu. Tek yaşıyor. Antalya doğumlu. Antalya'da yaşıyor.

5- (K14, 54, E): 54 yaşında. Esnaf (Giyim). Erkek. 1 evlilik yapmış. 9 yıl sürmüş, ayrılmış. Bekar. Lise Mezunu. Tek yaşıyor. Ankara doğumlu. Antalya'da yaşıyor.

6- (K15, 33, E): 33 yaşında. Matematik Öğretmeni. Erkek. Hiç evlenmemiş. Üniversite mezunu. Tek yaşıyor. Afyon doğumlu. Antalya'da yaşıyor.

7- (K16, 43, K): 43 yaşında. Satış-pazarlama müdürü. Kadın. Hiç evlenmemiş. Üniversite mezunu. Tek yaşıyor. Mersin doğumlu. Antalya'da yaşıyor.

8- (K17, 46, E): 46 yaşında. Taksici. Erkek. Hiç evlenmemiş. Lise mezunu. Tek yaşıyor. Ankara doğumlu. Antalya'da yaşıyor.

9- (K18, 39, K): 39 yaşında. Ankara'da 5 yıl kadar restoran işletmiş. Kadın. Hiç evlenmemiş. İşletme (Turizm ve Otelcilik) mezunu. Pedagojik formasyon eğitimi aldığı için ailesi ile Antalya'da kalıyor. İstanbul doğumlu.

10- (K20, 38, E): 38 yaşında. Bilgisayar mühendisi. [Turizm, bilgi işlem birimi] Erkek. Hiç evlenmemiş. Üniversite mezunu. 3 senedir Türkiye'de. İran doğumlu. Antalya'da yaşıyor.

- 11- (K27, 37, E):** 37 yaşında. "... Ecza Deposu"nda çalışıyor. Erkek. Hiç evlenmemiş. Ortaöğretim mezunu. Annesi ve 3 kardeşi ile yaşıyor. Antalya doğumlu. Antalya'da yaşıyor.
- 12- (K31, 46, E):** 46 yaşında. Serbest Meslek. Erkek. Hiç evlenmemiş. Lise mezunu. Ailesi ile yaşıyor. Eskişehir doğumlu. Eskişehir'de yaşıyor.
- 13- (K32, 48, K):** 48 yaşında. Mimar. Kadın. 1 evlilik yapmış yaklaşık 20 sene evli kaldıktan sonra 2011'de ayrılmış. Bekar, LAT tipi bir ilişkisi var. Üniversite mezunu. Tek yaşıyor. İstanbul doğumlu. İstanbul'da yaşıyor.
- 14- (K33, 35, K):** 35 yaşında. Gıda firmasında perakende satış elemanı. Kadın. Hiç evlenmemiş. Üniversite mezunu. Annesi ile yaşıyor. Ankara doğumlu. Ankara'da yaşıyor.
- 15- (K34, 57, K):** 57 yaşında. Mali müşavir. Kadın. Hiç evlenmemiş. Üniversite mezunu. Annesi ve kardeşi ile yaşıyor. Yalova doğumlu. Yalova'da yaşıyor.
- 16- (K35, 54, E):** 54 yaşında. Akademisyen. Erkek. Hiç evlenmemiş. Tek yaşıyor. Bitlis doğumlu. Antalya'da yaşıyor.
- 17- (K38, 49, E):** 49 yaşında. Turizm [Ön büro müdürü]. Erkek. Evli. Üniversite mezunu. Almanya doğumlu. Eşi Danimarka'da olduğu için LAT tipi bir evliliği var. Antalya'da tek yaşıyor.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazarlar, çıkar çatışması bildirmemiştir.

Kaynakça

- Akçıl, B. (2019). *Yozgat'ta Çalışan Bekar Kadınların Şiddet Algısı*. Yüksek Lisans Tezi, Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yozgat. Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=aEzj_IdWAsjiSAfK3qwrBp9c4jgJjnxqFDCRxIKPTWWgNGfRxJF8SXY4dVkiCtin
- Arnett, J. J. (2000). "Emerging Adulthood: A Theory of Development from the Late Teens Through the Twenties". *American Psychologist*, 55(5): 469-480.
- Arnett, J. J. (2007). "Emerging Adulthood: What Is It, and What Is It Good For?". *Society for Research in Child Development*, 1(2): 68-73.
- Asolar, D. (2018). *Singlehood: An exploratory study and its relationship to relationship centrality*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=fS4sqEZr79C_n60Rk6MjFfJhAbpddQqrVoAQ9THEq3zQF0ekyPcl-g1Ju3ltOvMM

- Band-Winterstein, T. ve Manchik-Rimon, C. (2014). "The Experience of Being an Old Never-Married Single: A Life Course Perspective". *Aging and Human Development*, 78(4): 379-401.
- Beck, U. (2014). *Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru*. (Çev. K. Özdoğan ve B. Doğan), İstanbul: İthaki Yayınları.
- Beck, U. ve Beck-Gernsheim, E. (2012). *Aşkın Normal Kaosu*. (Çev. N. Ermiş), Ankara: İmge Kitabevi.
- Becker, H. S. (2015). *Hariciler: Bir Sapkınlık Sosyolojisi Çalışması*. (Çev. Ş. Geniş ve L. Ünsaldı), Ankara: Heretik Yayınları.
- Bergler, E. (1945). "The Problem of the Overaged Bachelor". *Medical Record*, 158: 287-290.
- Bos, A. E. R., Pryor, J. B., Reeder, G. D. ve Stutterheim, S. E. (2013). "Stigma: Advances in Theory and Research". *Basic and Applied Social Psychology*, 35(1): 1-9.
- Byrne, A. (2000). *Single Women's Identities in Contemporary Irish Society*. Doktora Tezi, University of Limerick, Limerick.
- Byrne, A. (2007). "Women Unbound: Single Women in Ireland". (Ed. V. Yans-McLoughlin ve R. Bell), *In Women on Their Own*. New Jersey: Rutgers University Press.
- Byrne, A. ve Carr, D. (2005). "Caught in the Cultural Lag: The Stigma of Singlehood". *Psychological Inquiry*, 16(2-3): 84-91.
- Connidis, I. A., B, K. ve Karlsson, S. G. (2017). "Ambivalence and Living Apart Together in Later Life: A Critical Research Proposal". *Journal of Marriage and Family*, 79(5): 1404-1418.
- Corrigan, P. W., Kerr, A. ve Knudsen, L. (2005). "The Stigma of Mental Illness: Explanatory Models and Methods for Change". *Applied and Preventive Psychology*, 11: 179-190.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. (Çev. Ed. M. Bütün ve S. B. Demir), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Crocker, J. ve Major, B. (1989). "Social Stigma and Self-Esteem: The Self-Protective Properties of Stigma". *Psychological Review*, 96(4): 608-630.
- Çelik, K. ve Yüce Tar, Y. (2016). "Kadınların evlenmeme ile baş etme yolları: Kaçarak reddetmek!". *Toplum ve Bilim*, Sayı 137: 23-47.
- Darling, J. (1977). "Bachelorhood and Late Marriage: An Interactionist Interpretation". *Symbolic Interaction*, 1(1): 44-55.
- DePaulo, B. (2007). *Singled Out: How Singles Are Stereotyped, Stigmatized, and Ignored, and Still Live Happily Ever After*. New York: St. Martin's Publishing.
- DePaulo, B. M. ve Morris, W. L. (2005). "Singles in Society and in Science". *Psychological Inquiry*, 16(2-3): 57-83.

D'hombres, B., Schnepf, S., Barjakovà, M. ve Mendonça, F. T. (2018). *Loneliness Across Europe*. Joint Research Centre Report.

Erdoğan, B. (2020). "Modern Toplumda Yalnız Yaşamak, Yeni Bir Norm Olarak Bekarlık". *Sosyologca*, Sayı 18-19: 293-316.

Forsyth, C. J. ve Johnson, E. L. (1995). "A Sociological View of The Never Married". *International Journal of Sociology of the Family*, 25(2): 91-104.

Foucault, M. (1977). *Discipline and Punish*. New York: Pantheon.

GIBSON-DAVIS, C. M. (2009). "Money, Marriage, and Children: Testing the Financial Expectations and Family Formation Theory". *Journal of Marriage and Family*, 71(1): 146-160.

Goffman, E. (2014a). *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*. (Çev. Ş. Geniş, L. Ünsaldı ve S. N. Ağırmaslı), Ankara: Heretik Yayınları.

Goffman, E. (2014b). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. (Çev. B. Cezar), İstanbul: Metis Yayıncılık.

Gove, W. R, Hughes, M. ve Style, C. B. (1983). "Does Marriage Have Positive Effects on the Psychological Well-Being of the Individual?". *Journal of Health and Social Behavior*, 24(2): 122-131.

Guinnane, T. W. (1991). "Rethinking the Western European Marriage Pattern: The Decision to Marry in Ireland at the Turn of the Century". *Journal of Family History*, 16: 47-64.

Hareven, T. (1982). *Family Time and Industrial Time*. Cambridge: Cambridge University Press.

Hatzenbuehler, M. L. ve Link, B. G. (2014). "Introduction to the Special Issue on Structural Stigma and Health". *Social Science and Medicine*, 103: 1-6.

Herek, G. M. (2009). "Sexual Stigma and Sexual Prejudice in the United States: A Conceptual Framework". D. A. Hope (Ed.), *Contemporary Perspectives on Lesbian, Gay, and Bisexual Identities*, New York: Springer-Verlag.

Hertel, J., Schutz, A., DePaulo, B. M., Morris, W. L. ve Stucke, T. S. (2007). "She's single, so what? How are singles perceived compared with people who are married?". *Journal of Family Research*, 19: 139-158.

Jamieson, L. ve Simpson, R. (2013). *Living Alone: Globalization, Identity and Belonging*. London: Palgrave Macmillan.

Johnson, M. W. ve Eklund, S. J. (1984). "Life-Adjustment of the Never-Married: A Review with Implications for Counseling". *Journal of Counseling & Development*, 63(4): 230-36.

Kavas, B. (2018). *Bekar Kadınlara Yönelik "Evlene" Baskısı*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. Erişim adresi:

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=as2oTjW5jfr9IKSvmCdJYiD8kp7X9XKBxfVGy06DiB88gbQ_WyONRAdrZQ4y26T

Keith, P. M. (1986). "Isolation of the Unmarried in Later Life". *Family Relations*, 35(1): 389-95.

King, A. E., ve Allen, T. T. (2009). "Personal Characteristics of the Ideal African American Marriage Partner: A Survey of Adult Black Men and Women". *Journal of Black Studies*, 39(4): 570-588.

Klinenberg, E. (2012a). *Going Solo: The Extraordinary Rise and Surprising Appeal of Living Alone*. New York: The Penguin Press.

Kuhn, M. (1955). "How Mates Are Sorted". H. Becker ve R. Hill (Ed.), *Family, Marriage and Parenthood*. Boston: Heath.

Levin, I. (2004). "Living Apart Together: A New Family Form". *Current Sociology*, 52(2): 223-240.

Link, B. G. ve Phelan, J. C. (2001). "Conceptualizing Stigma". *Annual Review of Sociology*, 27: 363-385.

Lordoğlu, C. (2018). *İstanbul'da Bekar Kadın Olmak*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Major, B. ve O'brien, L. T. (2005). "The Social Psychology of Stigma". *Annual Review of Psychology*, 56: 393-421.

May, E. T. (2017). *Homeward Bound: American Families in the Cold War Era*. New York: Hachette Book Group.

Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Research and Evaluation Methods*. California: Sage.

Reynolds, J., Wetherell, M. ve Taylor, S. (2007) "Choice and Chance: Negotiating Agency in Narratives of Singleness". *The Sociological Review*, 55(2): 331-351.

Stein, P. J. (1975). "Singlehood: An Alternative to Marriage". *The Family Coordinator*, 24(4): 489-503.

Süleymanlı, E., Çaylak, M., Atlı, C., Akdağ, Z. S. ve Değirmenci, S. (2020). "Göçmen Yalnızlığının Sosyo-Psikolojik Açıdan Değerlendirilmesi". *Sosyolojca*, Sayı 18-19: 269-291.

Svendensen, L. (2018). *Yalnızlığın Felsefesi*. (Çev. M. Erşen), İstanbul: Redingot Kitap.

Van Manen, M. (1990). *Researching Lived Experience: Human Science for an Action Sensitive Pedagogy*. New York: State University of New York Press.

Zeybekoğlu, Ö. (2012). "Değışen ve Değış(e)meyen Yönleri ile Aile: Yapısı, Türleri, İşlevleri". N. Adak (Ed.), *Değışen Toplumda Değışen Aile: Sosyolojik Tartışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

İnternet Kaynakları

Cambridge Dictionary (2021). Cambridge İngilizce Sözlük. <https://dictionary.cambridge.org/tr/sözlük/ingilizce/single> (erişim tarihi: 26.10.2021)

Chamie, J. (2017). "The Rise of One-Person Households". *IPS-Inter Press Service*. <https://www.ipsnews.net/2017/02/the-rise-of-one-person-households> (erişim tarihi: 26.10.2021)

Eurostat (2021). Household Composition Statistics. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Household_composition_statistics#More_and_more_households_consisting_of_adults_living_alone (erişim tarihi: 08.05.2021)

Klinenberg, E. (2012b). "America: Single, and Loving It". *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2012/02/12/fashion/America-Single-and-Loving-It.html> (erişim tarihi: 10.02.2020)

Koessler, G. (2017). "The rise of single households in the European Union and the impact on housing". *Sociology Lens*. <https://www.sociologylens.net/article-types/opinion/rise-single-households-european-union-impact-housing/18676> (erişim tarihi: 10.02.2020).

Ortiz-Ospina, E. ve Roser, M. (2020). Marriages and Divorces. <https://ourworldindata.org/marriages-and-divorces> (erişim tarihi: 26.10.2021)

TDK (2021a). Güncel Türkçe Sözlük. <https://sozluk.gov.tr> (erişim tarihi: 26.10.2021)

TDK (2021b). Derleme Sözlüğü (Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü). <https://sozluk.gov.tr> (erişim tarihi: 26.10.2021)

TÜİK (2021a). İstatistiklerle Aile 2020. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2020-37251> (erişim tarihi: 13.05.2021)

TÜİK (2021b). Evlenme ve Boşanma İstatistikleri 2020. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/GetBultenPdf?id=37211> (erişim tarihi: 26.10.2021)